

PAPER DETAILS

TITLE: ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ ULUS İNŞA SÜRECİNDE İRK VE İRKÇİLİK (1923-1938)
IN THE EARLY REPUBLIC PERIOD IN THE NATION-BUILDING PROCESS RACE AND RACISM
(1923-1938)

AUTHORS: Emine ERDEN KAYA

PAGES: 21-64

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/63534>

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ ULUS İNŞA SÜRECİNDE İRK VE İRKÇİLİK (1923-1938)*

Emine ERDEN KAYA**

Özet

19. yüzyılla birlikte Batı'da ırkla ilgili düşünce ve eylemler yükselişe geçti. Bu fikirler zamanla politik ve ekonomik amaçlar içeren ideolojik bir yapı halini alarak ırkçı ve ayrılıkçı uygulamalara dönüştü. Batı emperyalist amaçlarını bilimi kullanarak meşrulaştırma telaşı içindeydi. Bu amaçla "bilimsel" antropolojik araştırma verileri kullanılarak dünya milletleri çeşitli ırk kategorileri altında tasnife tabi tutulmuştu. Bu tasnif içinde Türkler sarı ırk kategorisine dâhil edilmişti. Uygur bir toplum oluşturma ve uygar toplumlar arasında yer alma tahayyülü olan Erken Cumhuriyet yöneticileri bu durumu kabul edilemez buldu ve Batıya karşı savunmacı bir telaşla bir dizi antropolojik çalışma başlattı. Amaç Türklerin de Avrupalılar kadar medeni ve beyaz ırktan olduğunu ispatlamaktı. Romantik etkilerle elde edilen verilerle birlikte milli bilinci ve ulusal bağları güçlendirecek söylemlerle Türk tarihi yeniden şekillendirildi. Bu çalışmada öncelikle ırk ve ırkçılık kavram ve kuramlar temelinde incelenecek ardından Erken Cumhuriyet Döneminin ulus inşa sürecinde, Batı'nın Türkler hakkındaki sarı ırk suçlamalarına bilimi şiar edinerek, özellikle antropoloji ve tarih çalışmalarıyla nasıl cevap verilmeye çalışıldığı ve ırkçılığın bu savunma hareketindeki etkisi incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Irk, Irkçılık, Antropoloji, Türk Tarih Tezi, Brakisefal, Dolikosefal.

*Bu makale aynı başlıkla hazırlanmış olan Yüksek Lisans tez çalışmamdan faydalanılarak yazılmıştır.

** Araştırma Görevlisi, Gazi Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,
emineerden3@gmail.com

IN THE EARLY REPUBLICAN PERIOD IN THE NATION-BUILDING PROCESS RACE AND RACISM (1923-1938)

Abstract

During the 19th century, thoughts and actions about race increased in the West. These ideas over time including political and economic objectives by taking an ideological state turned into a racist and discriminatory practices. West was the flurry of using science to justify their imperialist aims. For this purpose, world were graded according to scientific anthropological research under various race categories by the nations of the Western. According to this classifications, Turks had been included in this to the yellow race category. Early Republican managers whom dreaming of create a civilized society and take place between civil societies, found this situation unacceptable and launched a series of anthropological studies against to West with defensive hastily. The aim was to prove that the Turks are civil and Caucasians as much as the Europeans. The data obtained, romantic influences and the rhetoric that will strengthen national consciousness and national ties were reshaped Turkish history. In this study, firstly race and racism concepts and theories will be examined on the basis, then in the process of Early Republican nation-building on West's "Turks are the yellow race" blame on, science based especially try to answer how the anthropological and historical studies and racism impact on the defense motion will be discussed.

Key Words: Race, Racism, Antropology, Turkish History Thesis,
Brachycephalic, Dolichocephalic.

Giriş

İrk ve İrkçilik, günümüzde de tazeliğini koruyan, bir döneme damgasını vurmuş önemli kavramlardır. Kavramların geçmişi, 15. ve 16. yüzyıllara kadar dayandırılrsa da, özellikle 17. Yüzyıldan başlayarak 19. yüzyılın ilk yarısına kadar, eşitsizliğin bir kılıfı olarak literatürde daha fazla ön plana çıkmış ve kavramların bilimsel dayanakları, "kapsamlı" araştırmalarla oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmaların en önemlileri ise insan ırkları üzerine yapılan çeşitli sınıflandırmalardır. İrk tasnifleri ve birlikte gelişen ırkçılık, ideolojik temelli karanlık yaklaşımlarıdır. Bu yaklaşımlarla dünya dönem dönem büyük kaoslara ve kırımlara sahne olmuş ve emperyalizmin vahşi yüzü, sırf deri renginden dolayı insanları ikinci sınıf muameleye, köleliğe veya ölüme mahkûm etmiştir. Bu noktada, modern biyolojik temelli araştırmalarla ortaya konan veriler, insan DNA'ları arasındaki yüzde 99'luk uyumla ırk ayrımını reddetmekte ve insanların ırklara göre tasnifinin ideolojik boyutunu gözler önüne sermektedir.

İrk sınıflandırmalardan dönem dünyasında en kabul göreni beyaz, sarı ve siyah insan ırkları sınıflandırmaları olmuştur. Buna göre, beyaz ırk – emperyalist ülkelerin kendilerini dahil ettiği kategori- üstün kabul edilmiş ve diğer ırkların bu ırka hizmet etmesi gerektiği veya tabi olması gerektiği, geri kaldığı, modern olmadığı gibi düşünceler yayılamaya ve kabul ettirilmeye çalışılmıştır. Dönemde; Batı algısında Türkler de -sarı ırk-kategorisine yerleştirilmiştir. Erken Cumhuriyet Dönemi yönetici ve bilim adamları, bu durumu kabul edilemez ve rahatsız edici bulunmuştur. Bizzat Mustafa Kemal Atatürk’ün desteğiyle, dönemin bilim adamları iddiaların aksini ispat için bir dizi bilimsel çalışmaya imza atmışlardır. Özellikle; Atatürk’ün manevi kızı Afet İnan ve Cumhuriyet döneminin ilk ordinariyüs profesörü Şevket Aziz Kansu’nun öncülüğünde bu iddialar, yapılan antropolojik ve antropometrik araştırma ve çalışmalarla reddedilmiş ve elde edilen bulgularla, Türklerin “sarı ırk” la alakalarının bulunmadığı ve “beyaz ırk” kategorisine dahil oldukları ispat edilmeye çalışılmıştır. Hatta daha da ileri gidilerek abartılı tarih tezleriyle, medeniyet oluşturan çok eski insan topluluklarının da menşenin Türk olduğu iddia edilmiştir. Bu yüzden Erken Cumhuriyet döneminde yapılan antropolojik, antropometrik ve diğer bilimsel çalışmaların amacı, Batının, Türklerin sarı ırk kategorisinde yer aldığı iddialarını çürütmek ve aksini ispat için çalışarak bilimsel veriler ortaya koymaktır.

Bu çalışmada öncelikle, ırk; kavram ve kuram temelinde incelenecek ardından ırkçılık; bilimsel, ideolojik ve öjenik boyutlarıyla sunulmaya çalışılacaktır. Son olarak da, Erken Cumhuriyet Dönemi ulus inşa sürecinde, ırk ve ırkçılığın hangi boyutlarda ele alındığını, yapılan antropolojik, antropometrik ve tarih çalışmalarının amacının ne olduğu ve sürece hangi önemli isimlerin önderlik ettiği incelenecektir.

1. İRK VE İRKÇİLİK: KAVRAMSAL VE TARİHSEL ÇERÇEVE

İrk kavramı sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel ve bilimsel boyutları olan, disiplinler arası ilgi çeken ve ses getiren tartışmalı bir kavramdır. Bu tartışmalı, güncelliğini daima koruyan ve çok boyutlu kavram üzerine sayfalarca yazı yazılabilir. Ancak temelde ırk kavramına iki farklı bakış açısıyla yaklaşılmaktadır. Birincisi, biyolojik kategorileme sistemi şeklindedir. Bu bakış açısı kalıtım ve çevrenin karşılıklı etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Genler, kan gruplarının frekansları, deri renkleri ve uyum kapasiteleri gibi özelliklerle değerlendirilmektedir. İkincisi ise kültürel kate-

gorilemedir. Etnisite ile sinonimdir ve dil, sosyal kimlik ve kendi olma ile açıklanmaktadır. Bu konuya ilişkin antropolojik yaklaşımlarda ise insan varyasyonu ve davranışı geçmişten günümüze biyolojik temelde, kültürel öğelerde dikkate alınarak değerlendirilmektedir (Gültekin, Koca, 2002). Irkçılık ise farklı siyasi ve sosyal kararların oluşmasını değişik biyolojik ırkların varlığıyla açıklar. Bu nedenle ırkçı teoriler iki ön kabule dayanır. İlk olarak, dünyadaki insanların birbirinden temel genetik farklılıkları vardır. İkinci olarak, genetik ayrımlar siyasi ve toplumsal olarak önemli ahlaki, kültürel ve entelektüel farklılıklarda yansıtılır (Heywood, 1992/2007: 279). Yani dünyadaki ırklar arasında doğuştan gelen temel farkların siyasi ve toplumsal sonuçlara varılabileceği düşüncesi ırkçılığın temelinde hep vardır. Bu yüzden ki ırk olmadan olmayacağı kabulüyle meydana gelmiş daha sonradan politik ve ekonomik amaçlara hizmet eden, ayrıştırıcı aşağılayıcı yönüyle ideolojik yapı halini alan bu sistem, tarihte önemli kitlesel olayların yaşanmasına neden olmuştur.

17. yüzyıldan önce ırkçı unsurlar taşıyan ırk tanımlarına rastlanmaz. Ancak insanın var olduğu her dönemde çatışma ortamı da var olmuştur. Kan bağlarının, soy kütüklerinin, din temelli gruplaşmaların ve kabileleşmenin ön plana çıktığı bu dönemlerde de farklı sınıflandırmalar yapılmıştır. Fakat beyazla siyah arasında olan keskin çizgiler, bu dönemlerde net değildir. 18. yüzyılla birlikte ırk kavramı, daha katı bakış açılarıyla değerlendirilmeye başlamıştır. Irk kendi başına belirli bir biyolojik insan tipini kast ettiği gibi, farklı ırkların arasında da önemli bir hiyerarşinin ve ayrımın olduğu fikirleri ortaya atılmıştır. Hatta her ırkın biyolojik niteliklerinin, psikolojik ve sosyal özelliklerini de belirlediği görüşleri çeşitli ırklara çeşitli yakıştırmalar yapılarak sürekli yinelenmiştir. Bu değerlendirmeler ve sınıflandırmalar, ırklar arasında kapatılmayacak ayrıştırmalara ve tela-fisi zor uygulamaların meydana gelmesine neden olmuştur.

19. yüzyılla birlikte, beyaz ırkın üstünlüğünü savunan teoriler çoğalmış, sarı ve siyah ırk, aşağı ırk kategorisine dâhil edilmiştir. Irk tasniflerinde ise çevre faktörü, kalıtım, deri rengi, evrim teorisi, kan grupları gibi faktörler kuramlaşarak önem arz etmiştir. Aşağı veya geri olanın, üstün veya modern olana tabi olması gerektiği gibi fikirler yayılarak emperyalizm meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Sanayi devriminden sonra bu ayrımlar, daha fazla taraftar bulmuştur. Artan işgücünün karşılanması adına, insanlar arasında eşitliği savunan Batı hakları, yalnız eşitler arasında eşitlik vardır söylemine uygun olarak ve kendine ters düşerek köleliği ve sömürge eylemlerini meşru kılan uygulamaların alkışçısı olmuştur. Bunu

yaparken de her konuda baş tacı edilen bilimin reddedilemeyen mistik havasından yararlanmıştır. Antropoloji gibi önemli bir disiplinde bu sürece dâhil olmasıyla, ölçme biçme işine indirgenen ırk sınıflandırmaları ayrıca kilit rolü oynamaya başlamıştır. İnsanlar, kafataslarının uzunluk veya yuvarlaklık ölçülerine göre brakisefal veya dolikosefal gibi ayrımlara tabi tutulmuştur. Evrim teorisin etkili olduğu bu tasnifte, evrimin daha ileri safhasında olan brakisefaller, daha geride olan dolikosefallerden her yönüyle üstün ve modern kabul edilmiştir. Beyazlığın brakisefallikle birleştirildiği, sarı ve siyah ırkın dolikosefalle eşitlendiği bu değerlendirmeler zamanla ideolojik ve emperyalist amaçlar içermeye başlamıştır. Bu şekilde bilimsel açıklamalar yapılarak bu amaçlar da meşrulaştırılmaya çalışılmıştır.

20. yüzyıl başları, ırk kavramının serüveninde, siyasi amaçların yoğun bir şekilde hayata geçirildiği bir dönem olmuştur. Üstün ırk, saf kan, ırk ıslahı gibi önemli kavramların neden olduğu tartışmalar bu dönemin en önemli sorunsalları arasındadır. Bu noktada ırkçılığın, ırktan yola çıkarak ideolojileşmiş şekli ön plandadır. İrkçilikta, ırk gibi tartışmalı bir kavramdır. En önemli özelliği ise ırk olmadan kendinin de var olamayışındır. İrk üzerinden sürdürülen tartışmalar ve ırk tasnifleri arasındaki çizgilerin katılaşması iyi-kötü, aşağı-üstün, geri-ileri değerlendirmelerini ırkçılığın beslendiği önemli kaynaklar haline getirmiştir. Siyasi emellere alet oluşu ve ideolojik alt yapısı ile ırkçılık başlı başına kitleleri yönlendirebilecek bir güce sahiptir. Kendini, sömürgeci Batı zihniyetinin politikalarında daha çok gösteren ırkçılığın bu denli önemli oluşunun en önemli nedeni ise tarihe geçen, ırk temelli kanlı uygulamaların menşesinde olmasıdır. Toplumda en iyi olanın hayatta kalmasını şiar edinen Sosyal Darwinizm'i içeren yönü ile sağlıklı, kötü veya zayıf olanın elimine edilmesini meşrulaştırır. Aşağı olana her türlü insanlık dışı muameleyi uygun görür. Bu zihniyetin kendini modern ve üstün addeden Batı halkları tarafından desteklenmesi ise ayrı bir ironidir. Köleleştirme ve sömürgeleştirme eylemlerinin sözde meşru temelleri, yine aynı zihniyetin eliyle oluşturulmuştur.

Biyolojik ırkçılık gibi bir kavramın “bilimsel temellerle” desteklenerek ortaya çıkması ve ırk ayrımını meşrulaştırması, zaten Batı'nın ötekileştirme algısında yer almaktadır. İrkların karışımının bütün bütün reddedildiği ve yozlaşmayı beraberinde getireceği, uygarlaşmayı durduracağı gibi görüşler tehdit olarak kabul edilerek, ırklar arası eşitsizlik bu sistem içerisinde normalleştirilmiştir. Öjenizm veya ırk ıslahı bu noktada devreye girer ve zayıf olanın ayıklanmasını destekler. Ayrıca, beyaz ırk arileştirilmelidir, her türlü yabancı unsurdan arındırılmalıdır ki saf kan, asil kan

daha da güçlensin ve en sağlıklı ve üstün toplum oluşsun. Zaten sözcük anlamı itibarı ile de iyi nesil veya iyi tür anlamına gelen öjenizm insan soyunun en iyiyi koruma adına daima ıslahtan geçirilmesi gerektiğini savunur. 18. yüzyılda kavrama dair politikalarda artış görülmektedir. Irk ıslahına dayalı zorunlu kısırlaştırmalar ve kürtaajların desteklendiği olaylarla başlayan süreç, 20. yüzyıla gelindiğinde sakatlara, ruh hastalarına veya ruhsal bakımdan zayıf olan insanlara üreme ve daha da ileri giderek yaşam hakkı tanımamaktadır.

2. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE IRK SORUNSA LI EKSENİNDE ŞEKİLLENEN VE GELİŞEN SAVUNMACI HAREKET

A. Mukaddesten Temeddüne La-Dini Dönüşüm

1920’li ve 30’lu yıllar yeni kurulan devletin resmi ideolojisinin oluşturulması ve bu ideolojinin yeni kuşaklara aktarılması uğraşına odaklanmıştır. Osmanlıdan kopuşu ve yeniyi hedefleyen profil inşası ayrıca milli bilincin dönüşümü içinde son derece önemsenmiştir. Her yönüyle yüzünü Batı’ya dönen Erken Cumhuriyet dönemi elitleri bütün bu hedefler için bilimi şiar ederek bir kültür devrimine ihtiyaç olduğunu dillendirmişlerdir. Bu yüzden de ilk hedef olarak genç Cumhuriyet’in yöneticileri, dışlayıcı modernite-gelenek karşıtlığı mantığı çerçevesinde Osmanlı’ya ait olan her şeyi dönüştürmeye çalışmışlardır. Reformcuların asıl niyeti, bütün farklılıkları benimsenen resmi “Türk” potası altında eriterek Osmanlı’nın çok-kültürlü ve çok-milletli mirasını, ortadan kaldırmak ve Osmanlı Müslümanlarını medenileşmiş, homojen Türk ulusuna dönüştürmeye çalışmaktı. Yöneticilere göre, dini kimlikli bir halkı modern bir ulusa dönüştürmek sadece laik bir devlet ve toplum aracılığı ile mümkündür. Böylece resmi anlayıştaki ortak kültürün bir kaynağı olarak İslam’ın yeri sınırlanmış ve İslam’ı geçmiş çıkarılmış, yerine çoğunlukla İslam dışı bir geçmiş yerini almıştır. Eski egemen ideolojiden kopuş için gerekli olan bu eğilim ise, laiklik ilkesi çerçevesinde tanımlanarak gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Yani, medeniyetçiliği Batıcılıkla, medeniyeti Batı’yla özdeşleştiren Kemalist çağdaştırma projesi, İslam’dan ve İslamileşmiş kültürden arındırılmış yeni bir ulusal Türk kimliği ve insanı inşa etme arayışına girişmiştir. Bu inşada Kemalist devletin ana amacı teritoryal ve toplumsal yeniden inşadır. Resmi Türklük kimliği de bu çerçevede anlamlandırılmaya çalışılmıştır (Durgun, 2014:186).

Öte yandan, Osmanlı devletinin dinsel perspektif üzerine kurulu

İlkçağ tarih anlayışı, II. Meşrutiyet yıllarında terk edilmeye başlamıştı. Adem ve Havva'nın yaradılışı, Nuh peygamber ve Tufan öyküsü cumhuriyet yıllarına kadar kimi tarih kitaplarında yer alsa da, genç cumhuriyet Türkiye'sinde, "mukaddes" sayılan bu anlayış tarih kitaplarından tümüyle çıkarılmıştı. Kutsal kitap kökenli tarih anlayışı Batı'da 19. yüzyılla birlikte bırakılmış, cihan harbi ertesini kapitalizmin yükselişe geçtiği dönemde ise dini duygular bir hayli yıpranmıştı. Dünya da esen bu rüzgârlar geçte olsa Türkiye'yi de etkilemiş, tarih kitaplarında özellikle la-dini ve seküler bir evrim gözlemlenmişti. Örneğin, 1910'lu yıllarda Meşrutiyet dönemi ders kitaplarında "Hazret-i Peygamber zi-şan efendimiz", 1920'li yıllarda "Hazreti Muhammed" olmuş, 1930'larda ise "Muhammed" e dönüşmüştü (Toprak, 2012:255).

Laiklik anlayışının giderek yükseldiği bu dönemde, "Din birliği" bir ulusun oluşumunda etkin bir etmen olarak görülmüyordu. En başta Atatürk bu birliğin anlamsızlığını dile getiriyor ve bir sorun olarak görüyordu. Atatürk'ün bu düşünceleri la-dini bir tarih anlayışının benimseneceğini ve yeni cumhuriyetin kültür faaliyetlerinin, devrimden nasibini alacağına işaret ediyordu. Ki öyle de oldu ve hemen hemen bütün ders kitaplarında tarih artık dinden arındırılmış şekilde okutuluyordu. Elbette bu hareketin tohumları cumhuriyet öncesinde atılmış ve özellikle Tanzimat sonrası başlayan ve Cumhuriyet'in ilk on yılına kadar süren, bilimin "uhrevi" alandan "dünyevi" alana geçiş süreci, dinden arındırılmış bir eğitim sistemini de beraberinde getirmişti.

Bu geçişte tarih kitaplarının ayrı bir işlevi söz konusudur. II. Meşrutiyet'le başlayan ve Cumhuriyetin ilk yıllarında da etkinliğini sürdüren tarih anlayışının en önemli özelliği ise "pozitivist" bir perspektifle "uhrevi" olanın "dünyevi" olandan ayrılmasıdır. Birinci Dünya Savaşı sonrası, esen din karşıtı rüzgarlar dini duyguların yıpranmasına neden olmuş ve dini kitap kaynaklı İlkçağ anlatıları ve inanışları sadece din derslerinin alanına hapsedilmiştir. İnsan yaradılışına ilişkin kutsal kitap kaynaklı anlatım nadirde olsa tarih kitaplarında yer alsa da artık çoğu ders kitabı İlkçağ'da "temeddün" diye nitelendirilen batı tarzı ve evrim inancıyla donatılmış uygarlık tarihi ile başlıyordu. Kısaca, II. Meşrutiyet'in tarih ders kitaplarından Cumhuriyetle birlikte "mukaddes" (kutsal kitap kaynaklı ilk çağ inanışları) silinmiş, "doğa tarihi" (tarih-i tabi) anlayışıyla insanın evrimine yönelik bilgileri sınırlı oranda içeren kitaplar yayınlanmıştı (Durgun, 2014:98-99). Yani insanlığın beş altı binlik "uhrevi" geçmişinden uzaklaşarak, jeolojik devirlere bağlanılmıştı. Burada, Meşrutiyetle başlayan

“İslami Milli Tarih” ile Cumhuriyet’in “la-dini milli tarihi” ni ayırmada en önemli etken antropolojik bilgilerdi (Durgun, 2014:100). Türk tarihi, bu bilgilerle 30’lu yıllarda daha da gerilere giderek “tarih”i aşmış “tarih öncesi”ni ve “ön tarih”i kapsamıştı. Bu gelişmelerde antropoloji ve arkeoloji ile mümkün olmuştu (Toprak, 2012:261).

“Uhrevi” den “Dünyevi” ye geçişin ilanı olan 30’lu yılların “kültür devrimi” nin en temel özelliği örneklerde görüldüğü gibi, bilimin din dışı bir eksene oturtmasıydı. 1920’li yıllarda hukuk alanında kendini gösteren laik anlayış, 1930’lu yıllarda da bilim alanında kendini göstermişti. Tarihçilik bu dönemde Darwinist bir çizgi izlemiş, insanlığın evrimi Türk kimliğinin oluşturulmasıyla özdeşleştirilmişti. Daha 1932 yılında, Birinci Türk Tarih Kongresi’nde Şevket Aziz Kansu, “dünyada insanın bir tekâmül mahsulü olduğunu” ve bu “tekâmül silsilesinin hayvanlardan insana kadar geldiği” ni vurguluyordu (Toprak, 2012:285). Tek tip bir anlayışa indirgenen tarih kitapları ve Türk Tarih Tezi Darwinist paradigmalara, 1930’ların kültür devrimine damga vurdu. Ayrıca, tarihle sınırlı kalmayan bilimsel ve kültürel devrim, başta antropoloji olmak üzere dil, coğrafya, jeoloji, biyoloji, arkeoloji gibi birçok bilimi dalını da kapsamıştı. Tarihçi Herbert George Wells, antropolog Eugene Pittard ve dilbilimci Carl Brockelmann Türkiye’de geleceğe yönelik temel normları belirleyen kültür devriminin baş aktörleri olmuşlardı. Bu kişilerin fikirlerini ise Atatürk’ün sofrasına Yusuf Akçura, Şevket Aziz Kansu ve Sadri Maksudi Arsal’dan oluşan üçlü getiriyordu. Geçmişin aksine 30’lu yıllarda Atatürk, artık farklı bir “Aydınlanma”ya yöneliyor, tarihin yerini arkeoloji, sosyolojinin yerini antropoloji alıyordu. Kültür alanında ise savunma hatları on binlerce yıl geriye çekiliyordu (Toprak, 2012:14).

Uhrevi alandan sıyrılan dünyevi bakış açıları ve seküler bir yapı içerisinde şekillenen yeni eğitim sistemi bu sürecin en önemli sonucudur. Pozitivist amaç ve algılarla laik bir Türkiye oluşturmada, Atatürk bu süreci göğüslemiş ve Batı’daki Türk algısına bilimi şiar edinerek savaş açmıştır. Bütün bu sorunsalın temelinde “ırk” yine kilit kavram olarak yerini almıştır.

B. Antropoloji Bilimi ve Önemi

Antropoloji Türk Dil Kurumu sözlüğünde “insanın kökenini, evrimi, biyolojik özelliklerini, toplumsal ve kültürel yönlerini inceleyen bilim, insan bilimi” şeklinde tanımlanır. Antropoloji terimi etimolojik açıdan incelendiğinde, Grekçe “insan” anlamına gelen “anthropos” ile söylem, bilim, inceleme olarak Türkçeleştirilebilecek “logos” sözcüklerinden türetilmiştir. Bu haliyle antropoloji “insanı inceleyen bilim” dir. (Özbudun, Uysal, 2012:15). İnsanı inceleyen bu bilim, Türkiye’de milli bilincin oluşmasından tarih araştırmalarına kadar uzanan bir skalada büyük ölçüde yer tutar. Ayrıca, Türkiye’de cumhuriyetle yaşıt olan antropoloji, diğer bilim dallarının önüne geçmiş ve onların gelişmesine yardımcı olmuştur. Bunun en önemli nedeni ise her ne kadar antropoloji insan zümrelerinin bilimi olarak tanınmış olsa da Türkiye’de, “ırkların tetkik ve tespit edilmesi” şeklinde algılanması ve tek amaca odaklanmasıdır (Maksudyan, 2005:97). Bu amaç ise “milletler arasında müstakil bir mevkie” edinmek ve Türk ırkını yüceltmektir. Türk ırkı yüceltilirken, halkın her kanaldan bu duruma ikna edilmesi gerekmektedir. Bu yüzden “milli kimlik” inşasında zihinlere ve gönüllere hitap eden milli efsaneler kurgulanmış, üstünlük iddiasında bulunmaya çok elverişli ırk kavramına dayalı bir “milli bilinç” oluşturulmaya çalışılmıştır (Maksudyan, 2005:100). Dönem boyunca yapılan yayınlarda da gaye değişmemiştir. Yazar ve bilim adamlarının yaptıkları çalışmaların genel çerçevesi; kendini övmek, milli narsisizm, milli gururu ateşlemek ve taze devletin millete güven aşılamaştır (Maksudyan, 2005:103).

Kurtuluş savaşının ardından modern Türkiye’yi oluşturma çabalarının temelinde yatan fikir, Atatürk tarafından çok net biçimde belirlenmiştir. Hedef bilim alanında çağdaşlığı yakalamak ve “muasır medeniyetler seviyesine ulaşmak” tır. İşte bu yüzden, 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti’nin temeli atılırken, antropolojiyi de içine alan bilimin her alanında yoğun bir seferberlik başlatılmıştır (M. Özbek, 1998) . Nitekim bu seferberlik içerisinde antropoloji ipi göğüsleyen ve kendine “Türk ırkının maddi-manevi üstünlüğünü “ kanıtlama görevinin verildiği öncü bilim dalı olmuştur. Bunun en önemli nedeni de dönemin ünlü antropoloğu Şevket Aziz Kansu’nun ifadeleriyle antropoloji bilimiyle; “...*akvam ve cemiyeti beşeriye arasında ırkımıza raci olan mevkie tesis etmek...*”ti (Kansu, 1940:1). Antropoloji bilimi o kadar önemlidir ki onun sayesinde, “Türk ırkı”nın sınırları ve nicel-nitel özellikleri belirlenecek, içte “milli kimlik ve bilinç” inşa edilecek, dışta ise hak ettiği değere ulaştırılacaktır.

30'lu yılların cumhuriyetinde, yöneticilerinin bilimsel ve kültürel alanda yaşanan bu gelişmeleri coşkuyla alkışlamalarının en önemli amacı ise dönemin şartları dâhilinde, Batı'da var olan olumsuz Türk algısıyla savaşmak ve yıkmaktı. Zira Batı'nın bilim adamları bilgisizlik veya etnik önyargılar nedeniyle Türk tarihi tahrif etmekle kalmamış, ırk konusunda da Türkleri, "mensup olmadıkları" beşer gruplarına zorla sokmak istemişlerdi. Bunun nedeni ise Avrupa'da hala birçok ders kitabında ırkların, Urallar ve Himalayaların set çektiği üç ırk anlayışına göre tasnif edilmediydi. Tarihöncesinde Uralların batısı beyaz ırk, doğusu sarı ırk, Himalayaların güneyi ise siyah ırkın doğduğu coğrafyalar olarak tanımlanıyordu. Türklerin payına ise sarı ırk düşüyordu (Durgun, 2014:105).

Beyaz olanın üstün kabul edildiği ve diğer ırkların köle-efendi silsilesi içerisinde Beyaz adama tabi olmak zorunda olduğu gibi fikirlerin yaygın olduğu bu dönemde, Türklerin aşağı ırk sınıflandırmasına tabi tutulması yeni cumhuriyetin aydınları ve yöneticileri tarafından tepkiyle karşıladı. Türklerle karşı oluşan bu zihniyetin değişmesi gerekiyordu. Türkler için kullanılan "na-mütekâmil", "barbar", "vahşi" gibi sıfatları kesin bir şekilde ortadan kaldırmak ve Türk ırkının kadimliğini ve üstünlüğünü kanıtlamak için "bilim" şiar kabul edilmişti (Maksudyan, 2005:113). Bilimden kasıtlı ise Antropoloji erken cumhuriyet dönemine "delilleri" ve kurtarıcı rolü ile damga vurmuştu. Antropoloji, Atatürk'ün kültür devrimin sacayağını oluşturan Harf Devrimi, Türk Tarih Tezi ve Dil Devriminin geri planında süreç boyunca yer aldı. Harf Devrimi'yle Selçuklu ve Osmanlı ile bağlar koparılmış, Tarih Tezi'yle Orta Asya benimsenmiş, Dil Devrimi ile tarihsel bağlamda antropolojik bulgular pekişmişti. Ancak 30'lu yıllarda Ankara'da atılan bu adımlarla, Türkiye'de çağdaş bilim ve eğitim 20. yüzyılı yakalamış oldu (Durgun, 2014:105).

Dönemin kıta Avrupası'nda büyük ölçüde hakim olan antropolojinin en önemli disiplini fizik antropoloji ise, Cumhuriyet Türkiye'sinin güncel kaygılarına çözüm üreten bir bilim dalı olmuştu. Çünkü, Türklerle atfedilen ve bir alt ırkı simgeleyen sarı ırk teraneleri ancak fizik antropolojinin bulgularıyla alt edilebilirdi. Bu nedenle fizik antropoloji iki dünya savaşı arası Türkiye'de en gelişkin bilim dalı olmuştur. Türkiye'de antropoloji bilimi Ari tezlere mesafeli durmuş ve Avrasya modeli üzerine kurulu bir ırk anlayışını benimsemiş ve Latin antropolojisinin Kıta Avrupası ile ortak zeminini, Orta Asya göç söylemini geliştirmiştir (Toprak, 2012:62).

C. Sosyal Darwinizm Ekseninde Gelişen Beka Sorunu

En iyi olanın hayatta kalmasını savunan Sosyal Darwinizm'in dönem dünyasındaki hakimiyeti de "ırk" ekseninde şekillenen savunmacı hareketi destekleyen önemli bir unsurdur. Osmanlı-Türk aydınının ve devlet ricalinin, 18. yüzyılın başlarından itibaren temel sorunu da uluslararası arena da "beka" ya da hayatta kalma sorunudur. Avrupa'da Sosyal Darwinizm'in nortaya çıktığı yıllar, Avrupa'nın büyük güçlerinin "hasta adam" olarak nitelendirdikleri Osmanlı İmparatorluğu'nu "Doğu Sorunu" çerçevesinde paylaşma planları yaptığı, saldırılarını ırkçı, medeniyetçi veya Sosyal Darwinist argümanlarla desteklediği yıllardır. Paylaşıp yok olma, Asya'ya sürülme tehdidi, Osmanlı devlet adamlarının ve aydınlarının üstünde hayalet gibi dolaşmaktaydı. Birinci Dünya Savaşı bittiği zaman beka sorunu daha da somut ve hayati bir sorun haline gelmiştir. Kurtuluş Savaşı'nın zaferle sonuçlanması, bir nefes aldırsa da, kazanımları kaybetme, Sevr'de sembolleşen eski kara günlere dönme korkusu canlılığını güçlü biçimde sürmüştür (Ünder, 2009).

Hayata tutunma adına çok çeşitli çarelere başvurulmuş ve Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük fikir akımları kurtarıcı halat vazifesi görmüştür. Ancak bunlar arasından da galip gelen, Türkçülük akımı olmuştur. Osmanlı'nın son dönemine ve yeni Cumhuriyet'in resmi ideolojisine etki eden bu düşünce sistemiyle "hayatta kalma" mücadelesi devam etmiştir. Bu bağlamda, Erken Cumhuriyet'in en önemli uğraşı dönem dünyası şartları içinde, hayatta kalmanın tutunmanın yollarını aramak, Batı ülkeleri arasında yaygın, önyargılı Türk algısını yıkmak ve hem içerde hem dışarıda bu yeni devleti hak ettiği en üst mertebeye ulaştırmaktı. Kıta Avrupası'nı kasıp kavuran faşist ve ırkçı rüzgarlar çoktan misak-ı milli sınırlarına ulaşmıştı. Üstün olmanın "beyaz ırk" la özdeşleştiği bu dönemde, Batı yeni Cumhuriyeti aşağı ırklardan olan "sarı ırk" kategorisine çoktan yerleştirmişti. Ayrıca barbardı, Osmanlının devamıydı bu "sarı ırk"ın mensupları. Aşağı olanın üstün olana tabi olması ise Sosyal Darwinizm'in alkışçıları, emperyalist ülkelerin köleleştirme zihniyetiyle tam uyumluydu. Erken Cumhuriyet yöneticilerinin bu suçlamaları kabul etmeleri imkânsızdı. "Peki, ne yapılabilirdi, yöntem ne olmalıydı, nasıl olurda "sarı ırk" suçlamaları bertaraf edilebilirdi?". Bilimin baş tacı edildiği bu yüzyılda, bilimsel açıklama izah ve ispatlarla ancak yol kat ediliyordu. Erken Cumhuriyet elitleri de bu yola başvurdu. Bir devrin yükselen yıldızı sosyoloji bütün bu sorulara tam istenilen yanıtı vermekte yetersiz kalıyordu. O dönemde artık ölçüp biçmekle özdeşleşmiş antropoloji ise onun yerine ve bütün bu sorulara ikna edici yanıtları verecek yegâne bilim dalı oldu. 1920'li

ve 30'lu yıllara bu yeni, gözde bilim dalı damgasını vurdu. Çünkü ancak antropoloji bilimi barındırdığı yöntemlerle bu makûs talihi değiştirebilirdi. Aynen üstün ırk iddiasında olanların izledikleri yöntemler izlendi. Başta Eugene Pittard olmak üzere, yabancı bilim adamlarının buluş, fikir ve önermeleri baş tacı edildi. “Hayatta kalma mücadelesi” bu sürecin adıydı. Tek gaye, emperyalist değerlendirmelere ve niyetlere karşı koymak, yanlış izlenimleri silmek ve ulus inşa sürecinde, yeni devleti layık olduğu muasır medeniyetler seviyesine ulaştırmaktı.

Özetle, ırk ispatı için yapılan çalışmalar, kafatası ölçümleri, arkeolojik veriler ve tarih araştırmalarının bir tek amacı vardır; Sosyal Darwinizm’in etkisi altında olan dönem dünyasında, “hayata tutunmak ve üstün sınıfta yer almak”. Savunma mekanizmalarının devreye girdiği bu hareketin adını “ırkçılık” olarak anmak ise belki de dönem politikalarına yapılan en büyük haksızlıktır. Sosyal Darwinizm ve önermeleri başta İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve kıta Avrupa’sını her boyutta etkilemişken ve Türk ırkına yönelik “sarı ırk” suçlamaları varken, Erken Cumhuriyet yönetici ve bilim adamlarının savunmacı hareket doğrultusunda aksini ispat için özellikle batı içinden çıkan yabancı bilim adamlarını referans göstererek tepki vermeleri, dönem şartları içinde izlenen en önemli yöntemdi. Bunun için de başta Atatürk’ün özel ilgisi ve emriyle, gerek iç gerekse dış politikalarda pozitivist bilimle yola çıkılmış, tarih ve antropoloji rehber kabul edilerek büyük bir savunmacı hareket başlatılmıştır. Tek gaye, emperyalist değerlendirmelere ve niyetlere karşı koymak, yanlış izlenimleri silmek ve ulus inşa sürecinde, yeni devleti layık olduğu muasır medeniyetler seviyesine ulaştırmaktır.

D. Sarı Irk İddialarına Başkaldırı: Yeni Türk Tarihi, Türk Tarih Tezi ve Tarih Kongreleri

a. Romantik tarihçilik akımı ve yeni Türk tarihine etkileri

1930’lar Türkiye’de tarih biliminin atılımlar yaptığı ve bağımsız bir gelişme gösterdiği bir dönemdir. Kemalist dönemde Türk tarihçiliği, Türkiye tarihçiliği olmaktan çok, romantik bir yaklaşımla Asya bozkırlarına uzanan, efsanevi açıklamalara başvuru ve cumhuriyetçi bir anlayışla, yakın geçmişin karalandığı bir yapıdadır (Ortaylı, 2010:112).

Dönem dünyasına bakıldığında da romantik tarihçiliğin popüler olduğu görülür. Bunda özellikle romantik milliyetçilerin etkisi büyüktür. Romantik milliyetçiler, 18. yüzyıldan beri kökünü ve üslubunu tarihsellikte ve tarihçilikte aramışlardır. Yine 18. Yüzyıl sonu ve 19. Yüzyıl başlarının kültürü ve siyasal ideolojisinde tarih bilgisi ve bilinci önemli yer edinmiştir. Bunun nedeni ise, egemen uluslar için, egemenliklerinin kaynağını ve meşruiyetini, esir uluslar için ise özledikleri özgürlüklerinin gereğini ve haklılığını, tarihlerinin ihtişamı ve o şanlı tarihin kendilerine verdiği misyonla açıklama arzusudur (Ortaylı, 2010:113). 19. Yüzyılda her ulus geçmişini tanımlamak için yoğun bir tarih araştırması faaliyetine girişmiştir. Örneğin, Fransızlar, ulusal ve siyasi zaferleri üzerinde duran pozitivist bir tarih anlayışını öne çıkarmışken, Almanlar ise dil ve kültür üzerine yoğunlaşmışlardır. Özellikle 18. Yüzyıl sonu ile 19. Yüzyıl başında romantik akım Batı ulusçuluğu üzerinde çok etkili olmuştur. Bu akım, hem geçmişe hem de doğa yasalarına nostaljik bir hayranlık duymakta ve ulusçuluğu ise insan iradesine verdiği önemli ilerletici ve eğitici bir güç olarak ele almıştır (Durgun, 2014:216-217).

Dış dünya şartlarının zorlaması, irili ufaklı Avrupa uluslarının aşırı milliyetçi tarih tezlerini benimsemesine neden olmuş, 1930'lar Türkiye'si de bu havadan etkilenmiştir. Yeni bir milli devlet için, "milli tarihçilik" yapılmıştır. Bu doğrultuda Türk milliyetçiliğinin ilk hedeflerinden biri gurur duyulacak bir tarih yaratmak ve Türk ırkının üstün bir ırk olduğunu kanıtlamak olmuş, Türk tarihi yeniden yazılırken Türklerin dünya medeniyetine katkıları vurgulanmıştır. Bu kaygıyla ortaya çıkan Türk Tarih Tezi ve Güneş-Dil Teorisi, Türkiye'de siyasi seçkinlerin Türk milletinin "şanlı tarihini" icat etme dinamiklerini kavramak için önemli ipuçları verir. Bu tezlerle, Türk milli kimliğinin ana unsurları Türk ırkı ve Türk dili olarak tespit edilmiş, böylelikle milletin ırksal, yani ezeli, ebedi ve değişmez üstünlüğü kanıtlanmak istenmiştir (Maksudyan, 2005:56). Bütün bunlar, Batı'ya karşı savunmacı bir telaşa oluşturulmasının yanında milli bilinç inşasında da önemli ölçüde kullanılmıştır.

b. Türk Tarih Tezi

Cumhuriyet kurulduktan sonra Türk devletinin, kendini tarihsel bir arka planı olan bir milli kimlikle özdeşleştirmek zorunluluğunu duyması başta Türk Tarih Tezi'ni milli kimliğin inşasında temel taşlardan biri yapmıştır. Tarih gelecek nesillere ileriye dönük bir hedef sunar. Bu yönüyle, milli bilincin yerleştirilmesi ve sağlamlaştırılması için araç olarak kullanılmıştır. Kendilerini görevlerine adanmış misyoner-tarihçiler milli bilincin

yayılmasına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Tarih Tezi ile sınırları çizilmeye çalışılan milli kimliğin temeli ise “ırk”a dayandırılmıştır (Maksudyan, 2005:56).

Tez, temelde önemli bir sorunsal olarak “ırk” konusunu almakta ve Türklerin sarı ırka veya Mongol ırkına ait olduğu savını da çürütmektedir. Orta Asya kökenli olmalarına rağmen Türkler aslında, “beyaz ve brakisefal bir ırktır”. Afet İnan’ın yazılarından anlaşılacağı üzere, Tezin, Türklerin “Sarı ırka ait” olmadığını ispatlamaya yönelik ısrarının esas nedeni ise Atatürk’ün bu konuya değin kişisel ilgisidir. İnan Atatürk’le ilk kez 1928 yılında Bursa’da tanışmış ve ona Türklerin “sarı ırka ait” ve “ikinci sınıf” insan olduklarını ileri süren bir Fransız kitabını göstermiştir (Çağaptay, 2009). Atatürk ise bu durumu kabullenmez bularak Afet İnan’ı aksini ispat için özellikle görevlendirmiştir. Ayrıca konuyla ilgili kitaplardan küçük bir kütüphane kurarak güvendiği öğretmenlere ve devlet aygıtının önemli şahsiyetlerine bu konuda araştırmalara başlamalarını ve çalışmalarının gidişatı hakkında belli aralıklarla kendisine rapor vermelerini ister (Yörük, 1995: 61). Artık, esas konu “Türklerin cihan tarihinde hakiki yeri ve medeniyet âlemindeki rolleri ne olmuştur”? meselesidir. Bu sorunun tabii cevabı ise günün şartları içinde Türk Tarih Tezi’nde mevcuttur (Aydın, 2011).

Tarih Tezi’nin temel iddiası, Türklerin “uygarlığı yapan” milletlerden biri olduğu, hatta “uygarlığın en temel kaynağı” olduğudur. Tez’in esas görevi de bu iddianın önünde duran Avrupa merkezci -daha doğrusu Anglosakson ve Fransız uygarlık anlayışının ürettiği- engelleri birer birer kaldırmaktır. Bu engeller içinde belki de en önemlisi, uygarlığı inşa etmek bakımından her şeyden önce ırkken yetersiz ve geri sayılmaktır ki, dönemin hakim ideolojisiyle örtüşen bu Avrupa merkezci ve ırkçı “uygarlık anlayışı” açısından bakıldığında “Türkler” in de dahil olduğu geniş bir insan topluluğunun ırken, bu gerilikle malul olduğu neredeyse tartışmasız bir gerçeklik olarak gözükmektedir. Bu “uygarlık anlayışı» dikkate alındığında, Tez’in ispat etmesi gereken iki şey vardır: Birincisi, Türklerin uygarlık yapıcı ırk grubuna olduğunun; İkincisi ise Türklerin Avrupa merkezci sınıflamaların ve yükselen ırk ve öjeni çalışmalarının iddia ettiği “ikincil” (ya da aşağı) ırkların içinde bulunmadığının ispatıdır (Aydın, 2011).

Bu yüzden Tez ilk olarak, Türklerin uygarlık kurmaya muktedir olmadıkları görüşüyle savaşımıştır. Türkler eski çağlardan beri daima uygar bir ırktır ve Orta Asya'yı medenileştiren eski Türkler, Çin, Hindistan, Mezopotamya, Nil Vadisi, Anadolu ve Ege gibi uzak bölgelerde tarihteki ilk medeniyetleri kurmuşlardır. Tez ikinci olarak, "Türk milletinin tarihinin Osmanlı tarihinden ibaret" olmadığını göstermek amacıyla Türklerin eski çağlardan beri varoluşuna vurgu yapmaktadır. Teze göre, Osmanlılardan önce Türkler Orta Asya'da, Göktürkler, Uygurlar ve Karahanlılar gibi başka parlak devletler kurmuşlardır. Üçüncü olarak ise, modern Türklerle Orta Asya'nın eski sakinleri arasında doğrudan bir soy ilişkisi olduğu savunulmuştur. Tez dördüncü olarak, Türklerin Anadolu'da ırksal ve tarihsel devamlılığını ileri sürmekte; Anadolu'da, bronz çağından ve Hititlerden başlayıp Selçuklulara uzanan fasılasız bir Türk uygarlığı yaşandığını iddia etmektedir. (Çağaptay, 2009)

Resmi kimlikle çizilen sınır Türkleşmeyi "iç Türklerle, çağdaşlaşmayı ise batılılaşmayla tanımlayarak Türk tarihini İslam tarihinden soyutlayarak, Türklüğü Anadolu coğrafyası üzerinde meşrulaştırmak için Türk tarihini genel olarak dünya, özel olarak Batı tarihiyle bütünleştirmek amacıyla Türk Tarih Tezi'ni biçimlendirmiştir (Durgun, 2014:193). Kısaca, Türk Tarih Tezi'nin tam anlamıyla şekillendiği ve sistemli bir hale geldiği Türk Tarih Tezi evrensel boyutuyla Türk ulusuna dünya uygarlığı içinde bir yer bulma; ulusal boyutuyla da Türklere ulusal bilinç verme çabasının bir yansıması olarak şekillenmiştir. Buradan da anlaşılabileceği üzere tarihçiler Cumhuriyetle birlikte ulus-devlet kurucuları olarak görülmüş, onların siyasal misyonu bilimsel uğraşlardan daima üstün tutulmuştur (Durgun, 2014:225).

c. Tarih kongreleri

1930'lu yıllar, kurgulanan yeni Türk tarihinin ulus inşasında kullanıldığı ve milli bilinç oluşturmada araçsallaştırıldığı bir dönem olmuştur. Yeni Türk tarihinin ana ekseninde, Türk Tarih Tezi ve önermeleri bulunmaktadır. Tezin oluşumundan sonra yaygınlaştırılması ders kitapları aracılığıyla başlamış, akademik anlamda benimsetilme çalışmaları ise Tarih kongreleri ile sağlanmıştır. Bu anlamda Erken Cumhuriyetin bu dönemine, Birinci ve İkinci Türk Tarih kongreleri önemli ölçüde etki etmiştir. Bütün bu çalışmalar kültür devrimi çerçevesinde "ırk" temelli bir "hayatta kalma mücadelesi" nin ürünüdür.

Birinci Tarih Kongresi

Mustafa Kemal'in emri ve Maarif Vekâleti'nin düzenlemesiyle, Ankara Halkevi'nde 2-11 Temmuz 1932 tarihleri arasında toplanan Birinci Türk Tarih Kongresi'nin birincil hedefi Türklerin çok kadim bir millet olduğunu ve en eski çağlardan beri bu topraklar üzerine yerleşmiş olduklarını savunan Türk Tarih Tezi'ni kamuoyuna duyurmaktı (Maksudyan, 2005:59). Ulusal nitelikte olan Birinci Türk Tarih kongresinin bir diğer amacı ise, Maarif Vekâleti'nin öğretmenlerine yeni tarih anlayışını aşılarmaktı. Bu nedenle katılımcıların çoğu orta ve lise tarih öğretmenleriydi (Toprak, 2012:194).

Ana eksen: Antropoloji

Kongre her ne kadar Tarih Kongresi adı taşıyorsa da ana eksenini antropoloji ve bugün tarihöncesi diye çevirdiğimiz prehistoryaydı. Hemen hemen her konuşmacı fizik antropolojiye tarih öncesine ve ön tarihe gönderme yapma çabasında olmuştur. Zira Batı dünyasında Türklere yeni bir imaj kazandırmak ancak bu iki bilim dalıyla mümkün olabilecekti. Bundan böyle tarih denince akla tarihöncesi, arkeoloji ve antropoloji gelecekti. Tarihin ardından dilbilim, daha doğrusu antropolojik dilbilim, bu tür bir geçmişte kendine mecra arayacaktı. Antropolojiye ve tarih öncesine bu denli odaklanan bir tarih kongresi, dönemin ruhuna uygun olarak önemli ölçüde romantik öğeler içermekteydi. Bu öğelerin harmanlanması ile Batı'nın aşağıladığı Türk "ırk"ı ancak antropoloji ve arkeoloji sayesinde akanacaktı. Çünkü Türk tarihi Batı literatüründe yanlışlarla doluydu. "Uhrevi" tarih anlayışı Türklere de uygulanıyor ve Türklerin Nuh peygamber efsanesi doğrultusunda Babil'den kopup Orta Asya'ya geldikleri, orada çoğalarak Batı Asya'ya geçtikleri ileri sürülüyordu. Türkler tarafından kurulan devlet ve uygarlık silsilesi ve Türklerin siyasî ve medeni yaşayışları yine Batı literatüründe tahrifatla doluydu. Oysa Türk Tarih Tezi ve yeni Türk Tarihinin önermelerine göre, Türklerin anayurdu uhrevi Mezopotamya değil, dünyevî Orta Asya idi (Toprak, 2012:149) . Bu önermeler ve dahası Birinci Türk Tarih Kongresinde şiddetle savunuldu.

İrk temelinde şekillenen tarih anlayışı

İrk temelli tarih anlayışı Kıta Avrupası'nda o tarihlerde oldukça popülerdi. Milliyetçilik ayyuka çıkmıştı ve ırk bağlamında hemen her ülke tarihçisi diğerlerinden üstün olduğu savını ortaya atıyordu. Doğu ve Güneydoğu Avrupa başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesi ufukta görünen savaş tehdidi altında ırkçılığa ve öjeniğe sığınmaktaydı (Toprak, 2012:192,193).

Türkiye’de inşa edilen tarih anlayışının gelişmiş Batı ülkelerindeki ırk eksenli tarihçilikten farkı yok değildi. Türkiye hâlâ “mazlum” ülke konumundaydı. O günlerde Türklere de atfedilen “sarı ırk” anlayışın bir uzantısıydı. Türkiye, Sevr ile tarihten silinmek istenmiş, ama Anadolu halkı buna izin vermemişti. Lozan’la uluslararası alanda bir konum elde edilmişse de, Türkiye Avrupa’da birçok kesimce geri, hatta “barbar” bir ülke olarak görülüyordu. Milli Mücadele’yi sonuçlandırmak Batı’da Türkler konusunda tortulaşmış önyargıları gidermeye yetmemişti. Erken Cumhuriyet döneminde bu imgenin silinmesi ve Batı’ya uygar bir görünüm sunmak için çaba harcandı (Toprak, 2012:194) Bu çabaların en önemli örnekleri Tarih Kongrelerinde sergilendi. Tarih kongrelerinde sunulan çoğu tebliğ, çeşitli halklarının tarihini ayırt etmekte açıklayıcı bir kategori olarak ırk kavramına ve özellikle de Türk tarihinin yazılması için Türk ırkının önemine işaret etmekteydi. Hem Türk halklarının tarihi hem de dünya tarihi analiz edilirken, ırk temel araştırma birimi olarak kullanılmıştı. Türk tarihindeki kazanımlar ve görkemli çağlar ise yine ırka dayanarak açıklanmıştı (Maksudyan, 2005:60).

Birinci Türk Tarih Kongresinin Müzakere Zabıtları incelendiğinde bu unsurların yoğun olarak işlendiği görülür. Daha kongrenin ilk açılış konuşmasını yapan Maarif vekili Esad Bey, Türk tarihi hakkında Cumhuriyete kadar süregelen tarih anlatımlarını eleştirmekte, Türk ırkına ve tarihine isnat edilen yakıştırmaları reddetmekte ve Türklerin medeniyet oluşturan üstün bir ırk olduğunu önemle vurgulamaktaydı¹.

1 Maarif vekili Esad Bey’in Birinci Türk Tarih Kongresi Açılış konuşmasından (Sagay, 1932: 5-7) :

“(...)Malûmı alileridir ki tarih, bütün kültür ilimlerinin temelidir. Bir millet, geçmişte olan biteni, memleketini ve dilinin, edebiyatının, san’atlarının ve idari, içtimai, siyasi, medenî varlığının menşelerini ve bunların muhtelif ahval tesiri altındaki seyirlerini ancak tarihten öğrenebilir. Şimdiye kadar okumuş olduğumuz kitaplardan hemen birçoğunun tercüme ve iktibas edilmiş olan asılları ise bu maksada tabatabana zıt olarak hakikati ve Türk milletinin varlığını ve benliğini ve cihan medeniyetine olan hizmetlerini tebarüz ettirmekten, herhangi bir sebeple, uzak bulunmuş idi.

Hilkat, ırk ve dil menşeleri hakkında kulaklarımızı doldura gelmiş olan umumî mahiyetteki hikâye ve efsaneleri bir tarafa bırakalım. Bu kitaplarda Türklerin Yafesibninuh oğlu Türkün ahfadı olarak Babil tefrikasından sonra vasatı Asiyaya geldiklerini, orada tekessür ederek şimali Asiyaya geçtiklerini, Türk kabileleri arasındaki ırk münasebetlerinin ve Türkler tarafından kurulan devlet ve medeniyet silsilelerinin ve siyasi ve medenî yaşayışlarında geçen tarihî mühim vakaların tahriflere uğratıldığını görüyoruz.

Halbuki ilmi ve esaslı tetkikler üzerine yazılmış olan yeni “Tarih” imizin birinci kitabını gözden geçirdikten sora anlıyoruz ki: Türkler anayurtları olan OrtaasiyadaYontmataş devrini milâttan 12,000 sene evvel geçirdikleri halde Avrupalılar ancak 5000 sene daha sora bu devirden kurtulabilmişlerdir. Diğer taraflarda insanlar henüz ağaç ve kaya kovuklarında yaşarlarken Türkler Ortaasiyada kereste ve maden medeniyetini meydana getirmişler, hayvanları ehlileştirmişler, çiftçiliğe başlamışlardı. Cilâlitâş devrine tesadüf eden Cümudiye devri sonlarında buzların çekilmesile vukua gelen mühim tabii tahavvüller sebebiyle birçok Türk kabileleri muharerete başladı. Bu suretle milâttan 7000 sene kadar evvel çiftçilik ve çobanlığı ilerletmiş ve altın, bakır kalay ve demiri keşfetmiş olan Türkler Ortaasiyadan yayıldıktan sora gittikleri yerlerde ilk medeniyeti neşretmiş ve böylece Asiyada Çin, Hint ve Mukaddes Yurt edindikleri Anadolu’da Eti, Mezopotamya’da Sümer Elam ve nihayet Mısır, Akdeniz ve Roma medeniyetlerinin esaslarını kurmuşlar ve bugün yüksek medeniyetlerini takdir ve takip ettiğimiz Avrupa’yı o zamanlar mağara hayatından kurtarmışlardır.

Öte yandan, kongrede sunulan, büyük ilgi ve destek gören tebliğlerden dikkat çeken ve Türk ırkı ve tarihi üzerine yoğunlaşan en önemli tebliğlerden biri, Afet İnan'ın "Tarihten Evvel ve Tarihin Fecrinde" adlı tebliğidir. Afet İnan, Birinci Türk Tarih Kongresi'nde, büyük ölçüde Eugene Pittard'ın yazılarına dayanarak, Türk ırkının, tarih öncesine uzanan kadim kökleri üzerine "deliller" sunmaya çalışmıştır. Tebliğindeki ana fikir, Türklerin tarihöncesi zamanlardan beri dünya üzerindeki ilk ve en ileri medeniyetlerin kurucusu olduklarıdır. Ayrıca, kongredeki diğer katılımcılar gibi Afet İnan da sarı ırkla Türkler arasında hiçbir bağ olmadığını vurgulamıştır (Maksudyan, 2005:60).

Afet İnan yine aynı tebliğde, *"İnsan yeryüzünün bir yalnız bir köşesinde yaratılıp oradan mı bütün dünyaya yayılmıştır? Yoksa dünyanın hayat yaratıcı şartlarına malik olan her kıtasında, aşağı yukarı, birbirine yakın zamanlarda ve birbirine benzer mahluklar olarak mı belirmiştir?"* sorusunu sorarak insanlığın kaynağını sorgulamış, pozitivist tarih görüşüyle, insan türünün çok-soyluluk(Polygenesis) teorisine dayanarak ürettiği, tek bir beşikten çıkmasını savunmanın faydasız olduğunu öne sürmüştür (İnan, 1932:22-23):

"(...) Hayatın, başka başka muhit ve iklimlerin nebatlarındaki ve hayvanlarındaki tecelli ve inkişafına bakılırsa ve insanın da tabii bir mahlûktan başka bir şey olmadığı düşünülürse, insanların tek beşikten çıktıkları iddiasında ısrar etmek faydasız gibi görünür; bu ısrarda bulunanların düşündükleri şu ise, yani: insana benzer bir takım mahlûklar yeryüzünün birçok taraflarında yetişmişler ve bir dereceye kadar düşünce mahsulü olan eserler de vücuda getirmişlerdir, fakat bunlardan asıl adam denilmeye layık olanları, bilhassa kafalarının içi ve dışı diğer bütün hemcinslerinden çok farklı bir surette teşekkül ve inkişaf etmiş olanlardır. (...) Filhakika, insanlığın, yüksek kültür beşiği, yalnız bir tek yer olmuştur: Ortaasiya"

İnan'a göre, ayrıca Orta Asya olarak gösterdiği insanlığın beşiğin tek sahibi vardır. Ayrıca İnan, Türklerin Orta Asya'da yaşayan tek ırk olduğunu ve başka ırkların bu topraklarda yaşamadığını iddia etmiştir. Bunun nedenini de bölge arazisini göz önüne alarak buraya başka ırkların gelmesine engel teşkil eden sınırların var olmasıyla açıklar. Ayrıca, Orta Asya otokton ırkının brakisefal olduğunu ve ten renginin de sarı ırkla alakalı olmadığını

Muhaceret yolları üstünde ve muhacir kabilelerin yerleştikleri yerlerde eskiden beri dünya alimleri tarafından yapılmış ve yapılmakta bulunmuş olan arkeoloji, antropoloji ve etnografi tetkiklerinden birçok Türk kavimlerinin birbiri ardınca Avrupanın her tarafına yayıldıkları ve ilk medeniyeti yaydıkları ve buralara Türk anayurdu olan Ortaasiyadan geçtikleri anlaşılmıştır. (...)"

ğını, beyaz olduğunu önemle vurgular²(İnan, 1932:31).

Sarı ırk iddialarını kesin bir dille reddeden ve Batılıların iddialarının tersine Türklerin medeniyet oluşturan üstün bir ırk olduğunu savunan İnan, Birinci Türk Tarih kongresinde sunumunda son olarak Orta Asya otokton halkının Türk olduğunu tekrar vurgular. Bu bölgede başka bir ırkın yaşamadığını ve iddiaların aksine Türklerin 400 çadırlı bir aşiretten değil, on binlerce yıllık, Ari, medeni, yüksek bir ırktan geldiğini ve yüksek kabiliyetli bir millet olduğunu vurgular³ (İnan, 1932:41). İnan'ın bu konuşması büyük heyecan uyandırır ve coşkuyla alkışlanır.

Türk ırkının Batı'da sarı ırk kategorisine konulmasını bütün bütün reddeden ve bilimsel verilerin göz önünde bulundurulmasına önemle vurgu yaparak bu yargıları eleştiren Reşit Galip ise kongrede uzun uzadıya bir tebliği sunmuştur. *“Türk ırk ve medeniyet tarihine umumi bir bakış”* adlı bu tebliğinde Türk ırkının siması, boyu, güzelliği veya çirkinliği meselesinin Avrupa'yı sürekli meşgul ettiğini ancak onların araştırmalarının sonucunda, Türklerin Alplilerin çocukları olduğunu tespit ettiğini ileri sürer. Bu konudaki bu gerçek ortada iken hala aynı ananeden bazılarının Türklerin sarı ırktan olduğunu ve Moğol camiasından geldiğini iddia et-

2 Afet İnan'ın “Tarihten Evvel ve Tarihin Fecrinde” adlı tebliğinden konuyla alakalı bölüm (İnan, 1932: 31):

“(...)Burada bir meseleyi açıkça ortaya koymak isterim. Ortaasiyadan ve orada yetişen, çoğalan ve başlı başına bir kültür yaratan insan külesinden bahsederken, tek bir ırk düşünüyorum ve onun adına Türk diyorum. Şüphe etmiyorum ki, bu telâkkiyi, bugüne kadar, mahiyetine ilişmekten çekinilmiş, bir ananayane uygun görme-yenler çok olacaktır; bunun bızce ehemmiyeti ikinci derecededir; bızce mühim olan kabul ettiğimiz esasın ilim ve mantika mutabık olmasıdır.

Ortaasiya yaylalarının, Otokton ahalisi, tek bir ırk manzumesi halinde teşekkül etmiştir; **çünkü**, başka kandan ve tipten hiç bir nevi halkın gelip karışmasına, yurtları hududundaki, tabii manialar yüzünden, on binlerce yıl imkân olamamıştır.

Bu Ortaasiya ırkının umumi olarak, açık vasfı Brakisefal olmasıdır; cismani teşekkülü, her türlü uydurma efsanelere rağmen, mütenasiptir; teninin de, sarı renkle münasebeti yoktur; esas ve umumi olarak beyaz tenlidir. (...)”

3 “Tarihten Evvel ve Tarihin Fecrinde” adlı tebliğinin son bölümü (İnan, 1932: 41) :

“(...) Muhterem profesörler, muhterem meslektaşlarım;

Artık, bizi, tetkike sevkeden sorunun cevabını verelim!

Ortaasiyanın Otokton halkı Türktür. (Alkışlar)

Binaenaleyh, orada, büyük Türk ailesinden başka ve ondan ayrı «İndo-Öropeen» namı altında bir ırk yaratmaya kalkışmak tabiata isyan olur. Makul ve insani olan, tabiatın, Ortaasiya yaylalarında yarattığı ırkı tanımak ve onun adına hürmet etmektir. (Alkışlar).

Kafasını ve vicdanını, en son terakki şuleleri ile gümüşlendirmeye karar vermiş olan, bugünün Türk çocukları, biliyor ve bildirecektir ki, onlar 400 çadırlı bir aşiretten değil, on binlerce yıllık, Ari, medeni, yüksek bir ırktan gelen, yüksek kabiliyetli bir millettir. (Sürekli alkışlar)

Bir de, şunu eyi bilmek lâzımdır ki, kadim Etilerimiz, atalarımız, bugünkü yurdumuzun ilk ve otokton sakini ve sahibi olmuşlardır. Burasını binlerce yıl evvel ana yurdun yerine, öz yurt yapmışlardır. Türklüğün merkezini Altaylardan Anadolu-Trakya'ya getirmişlerdir. Türk Cumhuriyetinin sarsılmaz temelleri bu öz yurdun çökmez kayalarındadır. (Alkışlar)

Bu mukaddes yurdun öz varisi, Türkiye Cumhuriyetinin yılmaz harisi o büyük, yüksek, asil Türk kavminin bugünkü genç ve dinç çocuklarıdır; biziz! (Sürekli alkışlar).”

mesinin yersiz olduğunu ifade eder. Ona göre, hakikat ortadadır ve sabittir. Türk kanı taşıyan herkesin de bundan şüphe edemeyeceğini belirtir. Kongrenin sonunda salonda bulunanlara seslenerek bu önyargıları yıkacak gücün kendilerinde olduğunu bilimin ve bilginin yardımıyla, ayrıca ulus içi ve uluslararası kongreler düzenleyerek bu taassupların yıkılacağını ve bütün bu çalışmaların neticesinin de Türk tarihinin ezeli ve ebedi zaferi olacağını söyler⁴ (Galip, 1932:157-161).

Kongrede dikkat çeken bir diğer konuşmacı Şevket Aziz Kansu'ydu. Onun da fiziksel antropoloji perspektifinden hazırlanmış sunumu sadece Türk ırkının özelliklerine ve önemine yoğunlaşmıştır. "*Beşerin menşei*ni insan teşekkülünün muazzam bir laboratuvarı olan Orta Asya'da" gören Kansu, "*insanın bir tekâmül mahsulü olduğunu ve tekâmül silsilesinin hayvanlardan insana kadar geldiğinin malûm*" olduğunu iddia etmiş, "*dünya üzerindeki bütün archaic insan tiplerinin*" dolikosefal olduğunu ve uzun bir evrim süreci sayesinde, medeniyete hizmet eden brakisefallerin ortaya çıktığını belirtmiştir (Maksudyan, 2005:61). Kansu, iddialarına yapmış olduğu ölçüm ve araştırmaları dayanak yapmıştır. Oda sarı ırk iddialarını tamamen reddetmekte ve Türklerin üstün ırk kategorisinde olduğunu kongrede yaptığı çarpıcı sunumuyla ispat etmeye çalışmıştır.

4 "Türk ırk ve medeniyet tarihine umumi bir bakış" adlı bu tebliğinden alıntılar (Galip, 1932: 157-161): " (...) Irkımızın siması, boyu, güzelliği veya çirkinliği meselesi de Avrupa müelliflerini az meşgul etmemiştir. Antropolojik vasıflar noktasından son ve kat'i tetkiklerin bizim medeniyetler atası brakisefal Alpliler çocukları olduğumuzu tespit ettiğini daha ilk kısımlarda söylemiştim. Avrupa ilminin bu husustaki an'anevi hataları üstünde de bir lahza durmak eğlendirici olacaktır. (...)

Dediler, ve bu an'enenin birkaç canlı müstehasesi hala diyor ki, Türkler sarı ırktandır, mongoloittir, Moğol camiasındandır. Her şeyden evvel şunu ilan edelim ki biz insanlığın deri ve saç rengine göre parlayıp karardığına, ruhların iskelet boyundaki santimetre yekûnile yükselip alçaldığına inanan ve alemi inandırmak isteyenlere istihfaf ve istihkarla bakarız ve onları insanlık mefhumumu anlamakta çok ve hala gecikmiş olmakla hakiki ruhlarını temsil eden ihracat gümrüğü vinçlerinin ve manifatura balyalarının üstünde hala Kurumuvusta taassubu taşımakla itham ederiz! (Alkışlar)(...)"

"(...) Darülfünunumuzun, muallim mekteplerimizin, liselerimizin, orta mekteplerimizin muhterem, güzide okutucuları: Hakikat sizce ve bizce sabittir. Her asil manada cevheri tükenme Türklük kanı taşıyanlar, bundan şüphe edemezler. Davamız bizim hakikatimizi bütün beşeriyetin itikatları sırasına koymaktır. Sizlerin ve elinizden yetişecek beynelmînel Türk tarih otoritelerinin bilgi ve irşat şimşekleri Türk tarihine asırlardır katran yağdıran yerli yabancı taassup bulutlarını parlaya parlaya dağıtacak, Türk tarihini Ergenekon'dan çıkaracaktır. Bu yalnız tarihimizin değil, ezeli ve ebedi "hakikat" in zaferi olacaktır. (Şiddetli ve sürekli alkışlar)"

d. İkinci Türk Tarih Kongresi

İkinci Türk Tarihi Kongresi, ismi 3 Ekim 1935'te saf Türkçeleşen Türk Tarih Kurumu (TTK) tarafından 20-25 Eylül 1937 tarihinde İstanbul'da düzenlendi. Önceki konferansların tersine bu kongreye geniş bir uluslararası katılım vardı (Çağaptay, 2009). Birinci Türk Tarih Kongresi hitap ettiği çevre düşünüldüğünde ulusalken, İkinci Türk Tarih Kongresi katılımcılarında etkisiyle uluslararası bir nitelik taşır. İkinci Türk Tarih kongresinin yapılma amacı ise esas olarak Türk Tarih Tezi yönündeki çalışmaların sonuçlarını yabancı bilim adamlarına tanıtmaktır (Oral, 2006:323).

Kongre, biri Prehistorya'dan Ortaçağ'a ve diğeri Ortaçağ'dan 20. Yüzyıla kadar olan dönemlere ilişkin tezlerin ve bildirilerin sunulacağı A ve B seksiyonlarına ayrılmıştı. Kongreye katılanların çoğu profesörlerden ve araştırmacılardan oluşuyordu. Bu uzmanların yarısından fazlası (48/90) Avrupa ülkelerinden gelmişti. Ayrıca kongreye 46'sı yabancılar tarafından olmak üzere 97 bildiri sunulmuştu. Sunulan bildiler çoğunlukla arkeoloji, dilbilim ve antropoloji üzerine yoğunlaşmıştı. Bu bilim dalları, medeniyet tarihi anlayışıyla doğrudan bağlantılı bir şekilde ele alınmıştı. Bildiri konuları ise zamansal olarak tarih öncesi ve tarihin ilk dönemleri ile ilgiliydi. Bildirilerin 60'tan fazlası tarih öncesi dönemlere ve arkeoloji alanına ilişkindi. Arkeolojinin ön plana çıkmasında ise pozitivist tarih anlayışının etkisi büyüktü (Oral, 2006:332). Bu yüzden, Zafer Toprak'ın ifadeleriyle Birinci Türk Tarih Kongresi Antropoloji kongresi özelliği taşıırken, İkinci Türk Tarih Kongresi Arkeoloji ve Antropoloji kongresi olmuştur denilebilir.

Diğer taraftan, Birinci Türk Tarihine damgasını vuran Türk Tarih Tezinin, tam anlamıyla kanıtlanamayan önermelerinin daha güçlü savunulması İkinci Türk Tarih Kongresi'nde oldu. Özellikle dil-arkeoloji-coğrafya disiplinlerinin, İslam ve Osmanlı öncesi Türklük tarihinin temel disiplinleri olarak görülmesi ve laikliğin de bu bağlamda vurgulanması tezin "kati zaferi" olarak ele alındı (Ersanlı, 2009).

"İrk" sorunsalı yine ana eksendi. Artık Türk Tarih Tezi bu kongreyle genel bir kabul görüyor, ırk teması araçsallaştırılarak, Türklerin Avrupalılardan farklı olmadığı savı ön plana çıkartılıyordu. Yeryüzünün en eski uygarlığını oluşturan brakisefal Türk ırkı, göçler yoluyla Mısır, Anadolu, Yunan dâhil Ege uygarlıklarının temellerini atmıştı. Bu neden-

le, Avrupalıların övünç kaynağı olan ırkın temelinde artık Türk ırkı vardı (Toprak, 2012:193).

Toplantının, rejimin yeni ideolojik eğilimine işaret eden, “Türk Tarih Kurumunun Arkeolojik Faaliyeti “ başlıklı tebliği Afet İnan tarafından okunmuştur. Bu dönemde, yine ırk üzerine yapılan çalışmalar Türkiye’de daha da popülerleşmişti. Örneğin 6 Ağustos 1935’te, TTK üyelerinden oluşan bir bilim adamları ekibi, Mimar Sinan’ın “morfolojik ve bilimsel kişiliğini” araştırmak için iskeleti üzerinde “bilimsel inceleme” yürütmek amacıyla mimarın mezarını açmıştı. İnan ise Cenevre Üniversitesi’nde hazırladığı doktora tezinde Türk ırkının antropolojik özelliklerine odaklanmıştı. İnan’ın tebliğine göre, Türkiye’de yakın tarihli arkeolojik kazılarda bulunan kemikler üzerinde yapılan antropometrikal incelemeler, modern Türklerle Anadolu’nun en eski sakinleri arasında bir soy birliği olduğunu kanıtlıyordu. (Çağaptay,2009).

İnan Anadolu’yu, “ırksal özellikleri itibariyle Türk özünü daima muhafaza eden” bir toprak olarak adlandırdı. Eugene Pittard, Dr. Marguerite Elisabeth gibi bazı yabancı antropologlar, kimi şerhlerle, bu teze destek verdiler. Yine aynı kongrede, iki dünya savaşı arasındaki dönemde Türkiye’nin en önemli antropologu sayılan Şevket Aziz Kansu da, Selçuklu Türklerinin iskeletleri üzerindeki son araştırmalardan İnan’ın tezini destekler nitelikteki bazı bulguları sundu. Doçent Sadi Irmak ise ırki kategorileştirmenin ölçütü olarak kan gruplarını ve parmak izlerini vurgulayan sunuşunda, Türklerin, Güney Asya ve Yakındoğu halklarından farklı olduklarını ve Güney Avrupa halklarıyla benzerlik gösterdiklerini ispatlamaya çalıştı. Onun çalışmasına göre, Türkler arasında yüksek oranda A grubu kanın bulunuşu ve belirli bazı parmak izleri çeşitlerine rastlanması, Türkler Avrupalıların çoğundan, bu arada Yunanlardan ve Almanlardan da daha az bozulmuş bir ırk olduğunu ortaya koyuyordu. Kısaca, İkinci Tarih Kongresi, Anadolu’nun çok eski zamanlardan beri Türk ırkıyla iskân edilmiş olduğu sonucuna vardı. Ayrıca kongrenin en önemli sonuç önermesine göre, Hititler de dahil olmak üzere eski sakinlerinin tümüyle beraber, Anadolu’nun Ermeniler gibi bugünkü ahalisi de, Türkçe konuşsunlar veya konuşmasınlar, ırki açıdan Türklerdi (Çağaptay,2009).

Öte yandan dilin önemli bir ırksal nitelik olduğu, İkinci Türk Tarih Kongresinde iddia edilen konulardan biriydi. Kongre’nin katılımcılarından, Prof. Dr. Hasan Reşit Tankut, “*Dil ve Irk Münasebetleri Hakkında*” başlıklı tebliğinde dil ve ırk faktörlerinin birbiriyle yakından alakalı olduğunu

ve tarih öncesi zamanlara uzanan köklerinin olduğunu savunmuştur. Ona göre, dilin mantığı ve psikolojisi, sosyal olduğu kadar aynı zamanda ırksaldır. Türk asıllı ırkların olduğu gibi, Türk asıllı dillerinde olduğunu iddia etmiştir. Tankut’a göre, bu açıdan Türk Tarih Tezi ve Türk Dil Tezi aynı esaslara tabidir. Türk Dil Tezinden kasıt Güneş Dil Teorisidir. Teori, dilin nasıl doğup geliştiğini amaçlamaktadır. Ayrıca bu teoriyi, Türk milletin çok kadim bir millet olduğunu kanıtlama gayretinin tetiklediği söylenebilir. Tarih alanındaki çalışmalara paralel olarak, milli bilinci güçlendirme amacıyla doğmuştur. Arapça ve Farsçanın yaygınlığına tepki olarak, birçok kelimenin aslının Türkçe olduğunu ispatlamaya çalışmıştır (Maksudyan, 2005: 69).

Devletin otuzlardaki milliyetçilik uygulamaları, ırkın ulus ile eşanlamlı olduğunu ve 19. yüzyıldaki geleneksel tavrı hatırlatıyordu. 20. yüzyılın başlarında Nazizm ve diğer ırkçı ideolojiler, biyoloji, genetik, şecere ve fiziksel özellikler gibi kıstasları kullanarak ırk terimini dönüştürdüler. İrk ve milliyetin eşanlamlı olarak kullanıldığı Türk Tarih Tezi’nde ve Güneş Dili Teorisi’nde görebileceğiniz ırk fikri de budur. Ancak, Türk devletinin “Türkçe Konuş” kampanyası gibi günlük uygulamaları hesaba katıldığında, ırk terimiyle kastedilenin bu terimin 20. yüzyıldaki anlamından ziyade, 19. yüzyıldaki çağrışımlarına yakın olduğu görülür. Otuzlar Türkiye’si’nde ırkı biyolojik değil de “millî” bir topluluğa gönderme yapıyordu. (Çağaptay, 2009).

Özetle, Birinci ve İkinci Türk Tarih Kongrelerinin tek amacı vardı. Türk ırkının üstün bir ırk olduğunu, uygarlık oluşturan ve birçok uygarlığında kaynağı olduğunu antropoloji ve tarih bilimlerinin yardımıyla dışta Batı’ya karşı ispatlamak içte de milli bilincin inşasında kullanmaktı. Çok ses getiren bu iki kongrenin dönem şartları içinde amaçlarına ulaştığı söylenebilir. Hemen belirtilmelidir ki savunmacı hareket her iki kongreye de damgasını vurmuştur. Bu unsurlar herhangi bir ırkçı ideolojik altyapı niyeti taşımaz. Nitekim, Batı’daki örnek ve uygulamaları ile karşılaştırıldığında, bilimin ideolojik ve emperyalist bazı niyetlere, dayanak yapılarak oluşturulan Faşizmden öjenizme uzanan skalada, Batı’nın aksine, antropoloji ve tarih bilimlerinden sadece ilim bazında yararlanıldığı ve savunmacı telaşla bu yolun araçsallaştırıldığı daha net görülecektir.

3. DÖNEME DAMGA VURAN BİLİM ADAMLARI VE ÇALIŞMALARI

A. Eugene Pittard ve Türk Irkı

1930'lu yıllarda sosyoloji yerini antropolojiye bırakmış, Türkiye'de toplum mühendisliğinin kuramsal temeli Emile Durkheim'dan Eugene Pittard'a kaymıştı. Bu yol ayrımı, Cumhuriyet'in ulus inşa sürecinde köklü bir dönüşümü ifade ediyordu. Çünkü sosyoloji ve antropoloji Türkiye'de iki farklı uluslaşma kuramı için önemliydi. İlkinde ulus yoktan var ediliyor, ikincisinde ise geçmişin derinliklerinde "ırksal" bir köken aranıyordu. Ancak ikincisi devrin sorunlarına büyük ölçüde cevap veriyordu (Toprak, 2012:99). Erken Cumhuriyetin pozitivist bilim algısında da en tepede yer alıyordu. O dönemde özellikle Batı'nın yöntemleriyle Batı'nın ırka dair suçlamaları ve yanlış algıları bertaraf edilmeye çalışılmıştı. Bu gayret içerisinde Eugene Pittard ve çalışmaları ise baş tacı edilmişti. Onun bu denli önem görmesinde ki en büyük etken Batı içinden çıkmış bir bilim adamı olması ve Türk ırkının beyaz ırka mensup olduğu tezini, Batının sarı ırk iddialarına karşı kuvvetle savunmasıydı.

Uluslararası Antropoloji ve Prehistorik Arkeoloji kongrelerinin de başkanlığını yapan Pittard, bu kongrelerin 1931'de Paris'te yapılan toplantısında, Türk ırkı üzerine "*Türk ırkı hakkında*" adlı çok ilgi çeken bir tebliğde bulunmuştur. Bu tebliğin Türk ırkı açısından önemli önermeleri vardır. Tebliğinde şüphesiz Türk ırkını beyaz ırka dahil eder. İddiası ise şudur; beyaz ırk Avrupası Asya'ya kadar uzanmalı ve en aşağı Anadolu ve İran'ı ihtiva etmelidir.

İlk olarak bu tebliğde, Türklerin ayrı bir ırk olduğuna vurgu yapan Pittard, Türklerin, Tatarlarla birlikte anılmasına ve gruplandırılmasına karşı çıkar (Pittard, 1931/1936:196)⁵ Beyaz ırk kategorisine dâhil ettiği Türkleri ise aynı tebliğde şu şekilde savunur (Pittard, 1931/1936: 197):

5 "(...)Türklerden bahsonulduğu zaman çok kimseler, Türkler bilhassa Asya'da yayılmış olduklarından dolayı onların beyaz ırka mensup olmadıklarını tasavvur ederler.(...)Pek çokları için Türk adı fikirde derhal Mongol yahut hiç olmazsa Tatar adını uyandırır. Deniker tasnifinde, Türk- Tatar (Turco - Tatar) formülünü kaydetmiştir. Bu formül bir akrabalığı tazammun eder ki hakiki Tatarlar görüş tarzından böyle bir akrabalık mevcut değildir. Yanlış olan bu malûmatın iki kaynağı vardır: Tarihsel ve Linguistik. Tarihseldir çünkü: göz göre göre Mongol ve Tatar istilâları karıştırılmakta ve işi basitleştirerek bu adamlar tek bir küle olarak ele alınmaktadır. Linguistiktir çünkü: Asya'nın beşer ırklarını tasnif etmek iste yeni müellifler hâkim ve muteber vesikalar gibi (filhakika ellerinde ancak bu vesikalar vardı) yalnız dil unsurlarından istifade etmişlerdir. Hâlbuki bir kavmin tarihinde dil çok defa çok ani sosyal bir sergüzeştten başka bir şey değildir. O halde dil tasnif için bir unsur olamaz."

“Bugün için yalnız Türkiye’nin Asya parçası üzerinde durmak istiyorum. Burada şahsi Antropolojik anketler yapmak fırsatını buldum, Bu anketler evvelce Balkan Yarım Adasındaki Türkler üzerindeki yapmış olduğum anketlere ilâve olunmuştur. Türk ‘Ulusunu teşkil eden insanlar büyük bir-çoklukla beyaz ırka mensuptular. Mongoloid’ler (Tatarlar) azlıktırlar. İstılâlar şüphesizdir ki (Asya’da yahut kıtanın ekstrem hudutları üzerinde kalıyoruz) bu etnik vücuda yabancı unsurlar sokmuştur. Çerkezler gibi bazıları bizzat «ırk’ı» bile bozmuyorlar, bilâkis diğerleri meselâ: Nogay Tatarları ırkın çehresini değiştiriyorlardı. Fakat Türk kavminin büyük ekseriyeti, ıstılahlarda müştereken Osmanlı Türkleri diye anılan insanlar, itirazsız bir surette Avrupa, kıtasında yaşayan beyaz ırkın muhtelif tipleri arasında yer almaktadır.”

Tebliğinde Pittard, bir diğer konuya dikkat çekmiştir. Ona göre, morfolojik özellikleri ve yaşadıkları kıtalar göz önünde bulundurulduğunda Avrupa’nın iki ırk grubunun (Alp adamı ve Diranik adamı) kaynağı Türklerle bağlantısı vardır. Pittard, diranik ırkının yapılan son araştırmalarda geçmişte Avrupa’dan çok daha uzak coğrafyada yaşadığını tespit ettiğine dikkat çeker. Bu noktada, diranik kavimlerinin uzun boy, brakisefali düz veya karga burun, koyu renk gibi özellikleri Türklerin de ortak karakteristikleridir. Burada Pittard şu düşündürücü soruyu sorar: “Avrupa toprağında Alp adamı adıyla malûm olan brakisefal ırkı yaratan insan cevherini, İnsan temelini (Substratum) Anadolu toprağında -daha az münhasır kalmak İçin İndus’dan Boğazlara dayanan Önasyada diyelim- aramak mümkün müdür? Pittard’ın bu soruya üzerinde yoğun olarak çalıştığı konular neticesinde cevabı nettir. Ona göre, Anadolu Türkleri ve onlarla beraber Boğazları geçmiş olan Balkan yarımadası Türkleri kesinlikle Avrupa ırkları arasına girebilir. Ayrıca Avrupalı sayılan Macarlar, Bulgarlar, eski İskitler gibi Avrupalı kavimlerin Türk kütüğüne bağlanmasını da bu iddiasına dayanak yapar. Ayrıca Neolitik medeniyetin Batı Asya’dan geldiğine ve bu medeniyeti esmer orta boylu, brakisefallerin taşıdığını söyleyen Pittard, bu brakisefallerin Türklerin arasında temsil edildiğine önemle vurgu yapar. Bu yüzden brakisefallerin Avrupa’daki iki önemli kolunun ana yurtları keşfedilmeye çalışılmalıdır. Pittard’ın önerisi bunun için Avrupa’dan biraz uzak sahalara ve akrabası olabilecek olan “Antropolojik vahdet”lerin toplanmış olduğu yerlere gözlerin çevrilmesidir. Bu noktada Batı Asya kuvvetli delillerle brakisefal yurdudur ve beklide Avrupa’nın iki büyük brakisefal kolunun kaynağıdır.⁶(Pittard, 1931/1936:198-200).

6 Pittard’ın “Türk ırkı hakkında” adlı tebliğinden alıntılar (Pittard, 1931/1936: 198-200): “Şimdi şu veya bu Türk grubunu bugünkü Avrupa’nın iyice malûm şu veya bu ırk gurubuna bağlamak için yapabileceğimiz denemeler üzerinde fazla tafsilâta girmek istemiyorum. Sadece burada bilhassa Avrupa’nın iki ırkı üzerine bir faraziye ortaya koymak istiyorum ki fazla olarak bilhassa bu ırklardan birisinin bizim kıtamızın toprağında bile

Pittard'ın bu önermeleri Türkiye'de bilim çevrelerinde büyük yankı uyandırmıştı. Birçoğu pek çok bilim adamı tarafından bilimsel çalışmalarda kullanılmış ve Batı'nın yanlış Türk algısı, yine onun içinden gelen Batılı bir bilim adamının savlarıyla püskürtülmeye çalışılmıştı. Kurgulanan yeni Türk tarihinde Pittard'ın çalışmaları ve eserleri mihenk taşı niteliğindedir.

B. Atatürk'ün Manevi Kızı Afet İnan

Afet İnan, Kemalizm'in adanmış ve vazifelendirilmiş kızıydı. Onun siyaset biliminden, tarihe, arkeolojiden kadın haklarına kadar yazdığı tüm yazılara damgasını vuran telaşı, Kemalizm'i ve genç Türkiye Cumhuriyetini bilimsel, rasyonel ve gerçekçi bir biçimde savunma ve meşrulaştırma telaşıydı. İnan, Erken Dönem Cumhuriyetinin "misyoner" sosyal bilimcilerinin tipik örneğidir (Göral, 2011).

ne vakit meydana çıktığını bilmiyoruz. Evvelâ Dinarik yahut Adriatique ırk mevzu bahistir ki son araştırmalar yukarıdaki coğrafik ismin işaret eylediği yerlerden çok uzak mahallerde bu ırkın sakın olduğunu göstermektedir, Filhakika bir taraftan Norveçli âlimler, diğer taraftan Britanya adası Antropolojistleri bu ırkın bir yandan Norveç'in Cenubi Şarkında diğer yandan İskoçya'nın Şimalindeki adalarda yaşadığını tesbit etmişlerdir. Bu hal dinarik ırkın bugüne kadar kendisine atfedilen mukadderattan çok daha önemli mukadderata sahip olduğunu tazammun eder.

Bu ırkın kaynağı nedir? Avrupa toprağında hangi epokta meydana çıktığı görülmüyor? Evvelâ paleolitik hiçbir ırkın hakikî bir surette bu ırka yaklaşılmayacağını hatırlatıyorum. Ofnet'de tesadüf edilmiş olan insanların Orta Avrupa toprağında bu ırkın piştarlarını temsil etmeleri imkânı var mıdır? Belki bu adamlar büyük bir ihtimalle Avrupa'da Neolitik medeniyeti kurmuş olan orta boylu brakisefallerle bugün Alp adamı « Homo Alpinus » mümessilleri dediğimiz adamlarla karışmışlardır ? Eğer hakikat böyle ise bu muazzam hâdisede iki ırkın kıymetleri müsavi olacaktır.

Uzun boy, bariz brakisefali düz veya karga burun, koyu renk, bunlar dinarikkavimlerin belli başlı karakterleridir. Keza bunlar birçok Türklerin de karakteristikleridir. Avrupa toprağında Alp adamı adıyla malûm olan brakisefal ırkı yaratan insan cevherini, İnsan temelini (Substratum) Anadolu toprağında -daha az münhasır kalmak İçin İndus'dan Boğazlara dayanan Önsyada diyelim- aramak mümkün müdür ?

Bu hal tamamen şayanı kabuldür. Türk ırkı hakkında yaptığım tetkikata göre Anadolu Türkleri ve onlarla beraber tabiatıyla evvelce Boğazları geçmiş olan Balkan Yarım Adası Türkleri müşkilâtsiz bir surette Avrupa ırkları sıralarına girebilirler. Nasıl ki Avrupa toprağında Antropolojik vahdetleri ayırd edebildikse bunun gibi Türk kavmi içinde de onun tereküb eylediği Antropolojik vahdetleri tefrik edeceğiz. O vakit söylediğim rabitanın bu iki soy beşer gurupları arasında pek tabii olacağını göreceğiz. Bundan başka Avrupa beyaz ırkları tablosunda göstermekte tereddüd etmediğimiz birçok Avrupalı kavimler Türk kütüğüne bağlanıyorlar mı? Macarlar, Bulgarlar, eski İskitler Türk milletinden çıkmış gibi nazara alınmışlardır. Bugün onlar Avrupa kütlesi içinde erimişlerdir, ve Anadolu eğer dinarik ırkın Asya'daki en yakın vatani gibi nazarı itibare alınabilirse daha şarkta meselâ İran Tacic'lerinde çok daha uzak bir coğrafik bağı aramak mümkün değil midir ?

Diğer taraftan Alp adamı mümessillerinin Antropolojik kaynakları hakkında ne düşünebiliriz? Şayet Neolitik medeniyet bize bugün hububatın kendiliğinden yetişmekte bulunduğu yerden yani Garbî Asya'dan gelmişse, bu medeniyeti keza esmer orta boylu bu brakisefaller taşımamışlar mıdır? Bu brakisefallerin, Küçük Asya ırkları, Türkler arasında kesretle temsil edildiklerini görmüyor muyuz?

Binlerce tahliller sayesinde ki brakisefallerin Avrupa'da iki esaslı subdivision gösterdikleri tesbit olunmuştur. Fakat bunların kaynak yurdlarını keşfetmeğe çalışmalıdır. Bunun için Avrupa'dan az uzak sahalarda ve akrabaları olabilecek olan «Antropolojik vahdet» lerin toplanmış oldukları yerlere gözlerimizi çeviriyoruz.

Garbi Asya kuvvetli bir nisbette brakisefallerle meskündür. (Eskiden Asyanın brakisefallerhâzinesi olduğu söylenirdi ki 'bu doğru değildir). Garbi Asya'nın bu kuvvetli brakisefal gurubu, belki Avrupa'nın iki büyük brakisefal kolunun kaynağıdır. "

Antropoloji ve ırk alanındaki çalışmaları ile özellikle dikkat çeken Afet İnan'ın daha önce bahsettiğimiz gibi 1927'de Fransız Kız Lisesinde okurken rastladığı Fransızca bir coğrafya kitabı, bütün akademik hayatını ve eserlerini etkileyecek bir dönüşüme uğratmıştır. Kendi anılarının toplandığı “Prof. Dr. Afet İnan” adlı kitapta, bu anısını şu şekilde aktarır (İnan, 2005:100-101):

“...Bu kitapta, *Türklerin sarı ırktan, ikinci derecede (secondaire) ve barbar bir kavim olduğu yazılı idi. Aynı zamanda resimler de vermiş ve bizlerin tipine hiç benzemeyen kişiler Türk olarak tanıtılmak istenmişti.*

Diğer bir kitapta aynen şöyle yazılı idi:

Asya:

Asya'nın bir milyara yakın (900 milyon) nüfusu vardır.

Bu kıtayı iki büyük ırk paylaşıyor:

1. *Sarı veya Mongol ırk. Bunlar doğu ve orta Asya'dadır. Başlıca halk, Çinliler, Japonlar, Anamitler. Batı Asya'daki Türkler de sarı ırka mensuptur.*

2. *Beyaz ırk, Asya'nın batısında ve kuzeyinde hâkimdir. Bunlar Kuzey Hindular, İranlılar, Ermeniler, Kafkasyalılar, Araplar ve Sibiry'a'nın büyük bir kısmındakilerdir (Avrupa'dan gelenler).*

3. *Siyah ırk ise, Dekkan'ın güneyindedir.*

(...)

Bu kitapları Atatürk'e gösterdim. Kendisi o sıralarda Wells'in “Dünya Tarihi”ni Türkçeye çevirtmiş, bir taraftan da İstanbul Üniversitesi'nde verilen tarih notlarını okumakta idi. Benim gösterdiğim ders kitabı ilgisini çekti:

“Hayır böyle olamaz. Bunların üzerinde meşgul olalım” dedi.

(...)

Çalışılacak konu şuydu: “Türklerin cihan tarihinde en eski çağlardan beri gerçek yeri nedir ve uygarlıkta hizmetleri neler olmuştur?” (..) ”

a. 64 bin kafatası ile gerçekleştirilen antropometri anketi

Atatürk'ün “ *Hayır böyle olamaz. Bunların üzerinde meşgul olalım*” sözüyle başlayan bu süreç Afet İnan'ın doktora tezini şekillendirdi. Artık kendisi Erken Cumhuriyetin bu kutsal konusu üzerine “vazifeli” liydi. Bu amaçla, 1937'de dönem şartları içinde büyük önem arz eden bir çalışmaya imza attı. Anadolu'daki “64 000” kadın ve erkek iskelet kalıntısı üzerinde çalışarak, “Türkiye Antropometri Anketi” ni hazırlamış ve bu anketin neticelerini, 1939 yılında İsviçre Cenevre Üniversitesi'ne “Türk Halkının ve Tarihinin Antropolojik özellikleri” adlı teziyle birlikte sunmuştur.

1947'deki Türkçe baskısına yazdığı önsözde İnan, çalışmasının amacını ise şu şekilde ortaya koymuştur (Göral, 2011): *“Bugün Anadolu’da yaşayan Türk nüfusuyla prehistorik atalar arasındaki sürekliliği maddi ve somut delillerle ispat etmek ve kafatası kalıntılarından yola çıkarak tarihsel sürekliliği, yani Anadolu’nun antikiteden beri bir Türk yurdu olduğunu fiziki antropoloji yoluyla kanıtlamak.”*

Yapılan anket, boyutları bakımından o zamana kadar yapılanlar arasında en geniş ölçekli çalışmadır. Atatürk’ün emri, Eugene Pittard’ın yönlendirmeleriyle Afet İnan başkanlığında, 64.000 kadın ve erkek üzerinde uygulanan dönemin en büyük antropometri anketi, 1937 yılı Temmuz, Ağustos, Eylül ve Ekim aylarında gerçekleştirildi. Bu anket için kullanılan memurlar arasında askerî ve sivil doktorlar, sıhhiye memurları ve kısmen de beden terbiyesi öğretmenleri yer almıştır. Antropoloji anketine hazırlık olmak üzere, Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Profesörü Şevket Aziz Kansu tarafından, 11 Haziran 1937’den 19 Haziran 1937’ye kadar yine aynı fakültede, teorik ve pratik kurslar düzenlenmiştir. Milli Müdafaa Vekaleti ile Sağlık Bakanlığı ve Kültür Bakanlığının ankette görevlendirdiği memurlar da bu süre zarfında kurslara devam etmişlerdir. Kursa devam eden görevliler 18 Haziran 1937 günü Etimesut, Ergazi, Eryaman’da, Profesör Şevket Aziz Kansu’nun nezareti altında anket için bir ön çalışma yapmışlardır. Ankete katılan bütün görevlilere Şevket Aziz Kansu’nun hazırladığı ve Sağlık Bakanlığı’nın bastırdığı *“Antropoloji Tetkikleri İçin Rehber”* başlıklı, kursta öğrendiklerini sistematik bir surette toparlayan kitapçık dağıtılmıştır. Diğer taraftan, ankette kullanılacak donanımlar ve gerekli bu ölçüm aletleri İsviçre’den sipariş edilmiştir. Anketin sonuçlarının istatistiksel hesapları ise İstatistik Umum Müdürlüğü tarafından yapılmıştır (Kansu, 1940: 21-23).

b. Türk ırkının antropometrik verileri

Anketin bu denli geniş bir çapta yapılması, maddeten bir doktora öğrencisinin olanakları dışındaydı. Bu nedenle Atatürk, devlet örgütünü devreye sokmuştu. Anketin düzenlenmesine Profesör Eugene Pittard her safhada önyak olmuştu. Daha önce belirtildiği gibi, anketi yönetenler ülkeyi on bölgeye ayırmışlar, antropometri donanımlı ekipler her bölgenin olabildiği kadar değişik vilayet, kaza, nahiye ve köylerinde erkekli kadınlı antropolojik inceleme yapmışlardı. Toplanan 64.000 fişten 4.000 civarındaki bir kısmı kusurlu olduğu için elenmiş ve anket için 59.728 fiş kullanılmıştı. O güne kadar, Türkiye’de yapılan antropometrik çalışmalarda yabancı bilginler, ayrıntıya girmeyerek, sınırlı nitelikler üzerinde durmuş-

lardı. Bunlar başlıca boy ve baş karinesi idi. Afet İnan ise 27 antropometrik vasfı saptamıştı. Bu anket verileriyle kadın ve erkek olarak ayrı ayrı antropolojik karakteristikler belirlenmişti. Bu alanda çalışan antropologların elde ettiği sonuçlar ve diğer ırklarda görülen vasıflarla kıyaslanmış, çıkarılan sonuçlar prehistorya sahasına tatbik edilerek Türklerin tarihten önceki varlığı hakkında savlar ileri sürülmüştü(Toprak, 2012:116-117).

Kadınlarda ve erkeklerde ayrı ayrı boy skelik karinesi (yani gövdeye göre bacak uzunluğu), kulaç, ağırlık, baş karinesi alın genişliği, baş irtifai-uzunluk karinesi, yüz vasıfları, burun ölçüsü ve burun karinesi, göz şekli, burun profili, kafanın arka kısmı profili, cilt rengi, göz rengi ve saç rengi hakkında ayrı ayrı dökümler yer almış, bunlar grafikler ve haritalar üzerinde ayrıntılarıyla verilmişti. Böylece, Türk, Kürt, Rum, Ermeni ayrımı gözetmeksizin ülkenin dört bir yanında geniş bir örneklem üzerinde yapılması nedeniyle, anket ortalama olarak “Türkiye Türkleri”nin antropolojik yapısını göstermiş oluyordu. Varılan sonuç ise şuydu: Boy ortalaması; erkeklerde 1 metre 652, kadınlarda 1 metre 522 (cins farkı 13 santim) idi. Doğu bölgelerimizde boy daha uzun, Batı’da ise daha kısaydı. Baş karinesi erkeklerde 83,33, kadınlarda 83,78 idi. Bu sonuca göre Türkiye seknesi aşağı yukarı % 75 brakisefaldi. Bölgelere göre brakisefallik oranı değişiyordu: Orta Anadolu’da % 93,16, Doğu Anadolu’da % 62,61, Batı vilayetlerinde % 76,69 idi. Burun karinesi erkeklerde 65,04, kadınlarda 64,05 idi. Türkler bilhassa kadınlar dar ve küçük (leptorriniyen) burunluydu. Göz şekli düzgündü; genel olarak mongoloid vasıf yoktu. Nüfusun ancak % 5’inde mongoloid vasıf görülmekteydi. Bu durum Moğol akımının sonucuna bağlanabilirdi. Burun şekli düzdü; kartal burun nadirdi. Çıkıntılı buruna kadınlarda biraz rastlanmakta idi. Baş arkası ekseri düzdü. Cilt rengi nadiren yanıktı. Göz ekseri açık, bazen da mavi veya çakır renkti. Türkiye’de Doğu vilayetleri hariç, koyu kahverengi göze neredeyse hiç rastlanmıyordu. Saç rengi zannedildiği oranda siyah değildi. Az miktarda sarışın, çoğunlukla da orta kestane rengindeydi (Toprak, 2012:117-119).

Afet İnan’a göre, Anadolu’da yaşamış insanların vasıfları da, neolitik -kalkolitik- Eti devrinden beri aşağı yukarı aynıydı. Nitekim, Dr. Şevket Aziz Kansu’nun Anadolu’da bulunan neolitik- kalkolitik ve proto-Eti devirlerinden kalma kafatasları üzerinde yaptığı kraniyometri incelemeleri, baş karinesi olarak sırasıyla 82,68; 82,77; 81,32 sayılarını veriyordu. Bu karine Selçuklularda 85,51; Osmanlılarda da 84,07 idi. Buradan şu sonuç çıkarılabilirdi; baş karinesi gibi önemli bir vasıf, Anadolu’da tarihöncesi zamanlardan beri değişmemişti. Ve bugünkü sakinleri de, antropoloji ba-

kımdan bu devir insanların torunlarıydı. Yukarıda sıralanan antropolojik vasıflar, Türkleri beyaz ırkın Alpin kolundan olduğunu ve aralarında Dinarik tipe mensup bazı efradın da bulunduğunu gösteriyordu. Antropolojik anketten alınan bu sonucu tarihöncesi alanına uygulayan Afet İnan, eski Orta Asya Alpinlerinin yüksek kültürüne dikkat çekiyor, bu insanların Ön Asya ile Avrupa'ya yaptıkları göçleri, oralarda yaydıkları maden bilhassa demir kültürünü vurguluyordu. Ona göre, uygarlığı simgeleyen bu kültürün Ön Asya'daki merkezi Anadolu idi ve Avrupa'nın uygarlaşmasında Anadolu'nun göz ardı edilemeyecek bir önemi vardı(Toprak, 2012:119-120).

Sonuç olarak, burada hemen ifade edilmelidir ki, Erken Cumhuriyet Dönemindeki “ırk sorunu” ve yapılan “kafatası ölçümleri” günümüzde iddia edildiği gibi bazı etnik grupların aleyhine olacak şekilde öne çıkarılan etnik bir temele dayanmıyordu. Bu anketin amacı sadece Türklerin sarı ırka mensup oldukları iddiaları bilimsel verilerle çürütmektir. İnsanlar Türk, Kürt, Laz, Çerkez gibi etnik ayırımı değil, sadece brakisefal, mezossefal ve dolikosefal türü fiziki tasnife tabi tutuluyorlardı. Bu yüzden Erken Cumhuriyetin “ırk sorunu” “savunmacı” olup, içe değil, dışa dönüktü. Batıdaki önyargılara, kalıtsal mitlere karşı, direnişi simgeliyordu. Türklerin de Avrupalılar gibi “uygar” bir “ırk”tan geldiği iddiasındaydı. (Durgun, 2014: 195).

C. Şevket Aziz Kansu ve Kraniyolojik ve Antropolojik

Delillerle ‘Türk ırkı’

Birinci Türk Tarih Kongresi, Şevket Aziz Kansu'nun hayatı için bir dönüm noktası idi. Yurtdışında antropoloji eğitimi görmüş olan Kansu, kongrede yaptığı ateşli sunumuyla sadece salonu coşturmakla kalmamış, Atatürk'ün önemli ölçüde ilgisini cezbetmişti. *Antropoloji* dergisinin Şevket Aziz Kansu'nun 65. doğum yıldönümü nedeniyle yayımlanan özel sayısında, “*Türkiye’de Antropoloji*” başlıklı makalesinde Prof. Dr. Afet İnan “*Bildiğime göre bu ilmin bizde akademik bakımdan önem kazanması ve kuruluşu Dr. Ş. Aziz Kansu’nun adına bağlıdır*” diyordu. Ve şu satırları ekliyordu (Toprak, 2012:179) :

“Türk Tarih Kurumu’nun kuruluş günlerinde idi. Atatürk, Prof. Pittard’ın- Lesraces et l’histoire kitabı ile ilgilenmiş ve Türk ırkının İlmi bakımdan incelenmesini istemişti. Bu işte, o zaman tarihle uğraşan herkes birer amatör olarak bir şeyler öğreniyordu. Fakat Atatürk’e bu ilmin bir mümessilinin bizde de olduğunu haber verdiler. İşte bu genç antropolog, İstanbul Tıp

Fakültesi antropoloji müderris muavini Dr. Şevket Aziz Kansu idi. ”

Şevket Aziz Kansu’nun, Atatürk’ün dikkatini çektiği Birinci Türk Tarih Kongresi’nde sunduğu tebliğ “*Türklerin Antropolojisi*” başlığını taşıyordu. Şevket Aziz Kansu, İstanbul’da, Tıp Fakültesi’ndeki antropoloji laboratuvarında yaptığı incelemeler sonucu, Türk ırkına ait kraniyolojik ve antropolojik saptamalarını açıklarken iki yöntem izlemişti. İlki kurukafalar, diğeri ise canlı insanlar üzerine yaptığı incelemelerdi. Kraniyolojide, kafa ilminin bazı belirli kuturları vardı. Bu kuturlar hayatın fiziko-şimik etmenlere bağlı organik evrimindeki belirleyicilerin ifadesi olarak biyolojik, ırksal bir değer ifade ediyordu. Retzius’tan beri kafa karinesi kafatası ölçümleri sonucu dünya üzerindeki beşer ırklarının tasnifine yarıyordu. Morfolojik karakterleri açıklayacak bu tür ölçümler o günün antropoloji biliminin temel verileriydi. İnsanın, hemcinsleri ve tüm canlılar arasındaki konumunu belirleyen bu kuturların ve oranların antropoloji için büyük bir değeri vardı. Bu karakterler etkin bir grubun morfolojik değeri hakkında fikir veriyordu (Toprak, 2012:188).

Kansu iddialarına yapmış olduğu ölçüm ve araştırmaları dayanak yapıyordu. O da sarı ırk iddialarını tamamen reddediyor ve Türklerin üstün ırk kategorisinde olduğunu ispatlama çalışıyordu. İlk dikkat çeken iddiası, Alp adamı ile ilgiliydi. Masanın üzerine koyduğu dört kafatası ile şu açıklamayı yapıyordu(Kansu, 1932:276) :

“Alp adamı brakisefal, ince burunlu, vasati veya vasatiden uzun boylu buğday renkli yahut kumral, dağlı adam dediğimiz tiptir. Önünüze koyduğum bu dört kuru kafadan bir tanesi Türk Antropoloji Enstitüsüne geçen sene Viyana tabii ilimler müzeumundan hediye olarak gönderilen altı kafanın bir tanesidir. Viyana’dan gönderilen kafalar merkezi Avrupa akvamına aittir. Diğer kafalar da geçen seneden beri Maarif ve Dahiliye Vekâletleri tarafından himmet edilerek Laboratuvarıma tetkik için gönderilen Anadolu’nun metruk mezarlıklarından çıkarılan kafalara aittir. Birisi Aksaray vilâyetinden gönderilmiştir. Diğerini de Alaşehir kasabasının kıymetli kaymakamı göndermiştir. Kaymakam mektubunda izahat veriyor, diyor ki: «Bunu metruk, taşlarla örtülü bir mezardan çıkardım, mezar bir yayladadır». Sonuncusu Etnografya Müzesinden gönderilen ve Ankara’da yol inşaatı esnasında bulunan bir kafadır. İşte şimdi laboratuvarımda mevcut İki bine yakın ve tasnif edilmiş kafalardan tesadüfen seçtiğim bu dört kafayı tabii görüyorsunuz: Bunlar Alpli dediğimiz beşer zümresinin el ile tuttuğumuz birer numuneleridir. Ve ben değil bu kafalar kendileri size nereye ve kime ait olduklarını söyleyeceklerdir. (...)”

Türk ırkının fiziksel özelliklerine vurgu yaparak sürdürdüğü sunumunda, Türkleri, ortalamanın üstünde bir boy (167,59), brakisefal bir kafa, Leptosop (ince uzun) bir burun, kulaklar ortalama denilecek ebatta, Mongol gözü yok niteliklerle tanımlamıştır. Ona göre bu tip, Avrupai denilen Alp adamının tipinin aynıdır ve hiç fark yoktur. Ayrıca, Kansu, kesin bir dille brakisefal Avrupa'nın menşesinde Türklerin olduğunu iddiası tekrarlar. Kongrede bir de canlı örnek sunar. Kongreye gelmeden kendi ifadesiyle tesadüfen bulup getirdiği yukardaki özelliklere vasıf Abdullah ve ailesini dinleyicilere taktim eder ve antropoloji kitaplarında uzun ve ince burunlu brakisefal halis dağlı adamı veya Alp adamının bütün özelliklerini bu Türk ailesinin tıpatıp nasılda taşıdığını göstermeye çalışır. Kansu'nun; *"Apdullah, koyu olmayan gözere, buğdaydan daha açık renkli kumral bıyıklara ve beyaz bir tene sahiptir. Fakat işte yavruları, saçları altın renkli olan bu yavru Türk ırkına mensuptur. İşte Alp adamı. Ortaasıyadan gelmiş olan adam, bizim ecdadımıza bağlı olan adam"* gibi ifadeleri salonda büyük coşkuya neden olmuş ve uzun süre alkışlanmıştır⁷(Kansu, 1932:277-278).

Şevket Aziz Kansu'nun heyecanı, döneme özgü bir söylem biçimiydi. "Bilimsel veriler" ışığında yapılan bu sunum, salonda hem büyük coşku oluşturmuş hem de zaten varolan savunmacı tavrı daha çok cesaretlendirmişti. Bütün ömrünü, antropolojiye adanmış bu "vazifeli" bilim insanı,

7 Şevket Aziz Kansu'nun, Birinci Türk Tarih Kongresi'nde sunduğu *"Türklerin Antropolojisi"* adlı tebliğinden ilgili bölümler(Kansu, 1932: 277-278):

"Şimdi canlı Türk efradı üzerinde yaptığımız tetkikatı kısaca söyleyeceğim: Bu tetkikat üç kısımdan ibarettir. Ve uzun bir seri takip ediyor. Beher insan üzerinde 54 kutur ölçtüm, bu 54 kuturdan aldığımız neticeler 10600 kadar bir rakama istinat eder. Bunlar tasnif edildi, vasatileri alındı. İlk tetkikatımızın neticelerini Türk antropoloji mecmuasında peyderpey neşre başladım. (Türk Antropoloji mecmuası, sayı 11-12, 1931-1932) İlk tespit ettiğimiz neticeler:

Vasatinin üstünde bir boy (167,59), brakisefal bir kafa, Leptosop (ince uzun) bir burun, kulaklar vasati dedğimiz bir ebatta bulunuyor. Mongol gözü yok Bu tip, Avrupai denilen Alp adamının tipinin aynıdır. Hiç fark yoktur. Yalnız bize Türk memleketinde çalışan Türk müteharrisine, Türk müdekkikine şimdi bir sual sormak icap ediyor. Avrupai tip dediğimiz bu tip nereden gelmiştir? Bunu Avrupa'ya mı bağlayacaksınız? Yoksa Avrupa'yı ona mı? Tereddütsüz cevabım derhal verelim ki brakisefal Avrupa bize bağlıdır. (Alkışlar)"

"Efendiler müsaade ederseniz size şimdi hiç bir istifa zihniyeti takip etmeden bir Türk ailesini göstereceğim. Minimini yavrular ile bir genç kadın ve bir genç erkeği tesadüfen buldum, ve getirdim. Size göstereyim. Ankara'nın biraz şimalinde «Bağlum» köyünden Apdullahı, kadını ve küçük yavrusunu takdim ediyorum. İşte ince ve uzun burunlu brakisefal ve Antropoloji kitaplarında bu karakterle tavsif edilen halis dağlı adam, Alp adamı, Türk adamı (Alkışlar). Apdullah, koyu olmayan gözere, buğdaydan daha açık renkli kumral bıyıklara ve beyaz bir tene sahiptir. Fakat işte yavruları, saçları altın renkli olan bu yavru Türk ırkına mensuptur. (Alkışlar), işte Alp adamı. Ortaasıyadan gelmiş olan adam, bizim ecdadımıza bağlı olan adam (Alkışlar)

Efendiler; asırlardan beri mütefekkirlerimizin, ilim namına garba körü körüne bağlanmış olan araştırmacılarımızın ve münevverlerimizin ihmal ettiği, fakat ihmal etmesine rağmen istikbale sessiz fakat çok ümit veren adımlarla ilerliyen Türk ırkını ve Türk neslini idame ettiren Türk yavrusuna bakınız; asırlık ihmallere rağmen hâlâ bereketli olarak ve bereket taşıyarak fişkıran uyanıklığı kabiliyetleri katıyen mahvolmayan, fakat ona karşı ihtimama, dikkate alakaya bugünkü münevverlerin mecbur olduğu, mecbur olduğumuz Anadolu Türk köylüsüne bakınız. (alkışlar)."

savları, iddiaları, araştırmaları ve aldığı sonuçlarla, Erken Cumhuriyet Döneminin kutsal amacına yine dönemin diğer bilim adamları gibi pozitivist bilim algısı ve la-dini yöntemlerle hizmet etmişti. Ayrıca, kutsal amaç doğrultusunda, Kansu'nun özellikle uluslararası dergilerdeki yazıları sayesinde Türklerin ağırlıklı olarak brakisefal kafa yapısına sahip “ileri” bir ırka mensup oldukları kanısı en azından antropoloji dünyasında yer etti. Birkaç yıl sonra, Afet Hanım'ın 64.000 kişi üzerinde yaptığı “En Büyük Antropolojik Tetkik”i bu konuda her türlü tereddüdü giderecek nitelikte bir çalışma olmuştu. Bundan böyle Türkler e atfedilen “sarı ırk” ve “mongoloid” söylemi Batı literatüründen silindi. Antropolojik veriler ışığında, en azından fizyolojik açıdan Anadolu insanı da, Avrupalılar gibi “ileri” ırklara mensuptu (Toprak, 2012:182).

4. ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE “IRKÇILIK”

A. Ulus Kavramı

1930'larda ırkçılığın hegemonik olduğu birçok Avrupa ülkesinde “Aryan ırkı”ndan olmak başka ırklardan üstün olmanın bir işareti olarak görülüyordu. Bu yönde yapılan birçok ‘bilimsel’ ırkçı bulgular, Türkiye’de de önemli etkiler sağladı. Ancak hemen belirtelim ki, bu etkinin nedeni ve biçimi Batı ülkelerindekinden farklıydı. Türkiye için bu “ırkçı çerçeve” Aryan ırkından olmayan toplumlarla ilgili bir devlet politikasından kaynaklanmıyordu. Asıl neden ise, siyasî rejimin Batılılaşma politikasıydı. “Muasır medeniyet seviyesi”ni yakalamak şiar edinilince, Batı’da egemen olan bilimsel ve ideolojik görüşlerin doğrudan transfer edilmeye çalışılması kaçınılmaz olmuştu. İtalya ve Almanya’nın aksine “emperyalist politikalar yürütme gücü” olmayan, kendi ulus-devlet oluşumuyla ilgili sorunları tam olarak aşamayan Türkiye’nin “ırkçı bulguları” kullanmasının sınırı ve niteliği farklıydı (Arslan, 2009).

Türkiye’de Erken Cumhuriyet Döneminde uygulanan farklı uygulamaların başında hiç şüphesiz ulus algısının farklı olması geliyordu. Ulus inşa sürecinde milli bilinç oluşturma ve farklı etnik kökenden olan halkları bir arada tutma adına, herkesi “Türk” çatısı altında birleştirme hareketi, taze cumhuriyetin en önemli politikalarından biri olmuştu. Zira ulus dendiğinde, etnik kökeni çağrıştıran bir tanımda, o dönemin millet algısına tersti. Türk’ü, Kürt’ü, Laz’ı, Çerkez’i ve diğer milletleri “ayır-madan, ayırtırmadan, ayıklamadan” bir ulus tahayyül edilmişti. Pratikte de bu çizgiden taviz verilmedi. Nitekim burada Ziya Gökalp adı önemlidir. Yeni ideolojik yapısının şekillenmesinde fikirleriyle ayrı bir yere sa-

hip olan Ziya Gökalp, “*Türkçülüğün Esasları*” adlı kitabında Türkçülüğü; “Türk ulusunu yükseltmek” olarak tanımlar ve Türkçülüğün ne olduğunu anlatmak için ulus(millet) kavramının iyi anlaşılması gerektiğine inanır. Bu amaçla da ulus kavramını farklı tanımlarla bize sunar. Gökalp’e göre ulus ne ırksal, ne kavimsel, ne coğrafyasal, ne siyasal, ne de istemsel bir topluluk değildir. Ulus, dil, din, ahlak ve sanat bakımlarından ortak olan; aynı eğitimi almış bireylerden oluşan bir topluluktur. İnsan için manevi varlık, maddi varlıktan önce gelir. Bu bakımdan Gökalp, ulusallıkta soy sop aranmaması gerektiğini savunur ki zaten ona göre bütün meziyetleri içgüdüye dayanan ve kalıtsal olan hayvanlarda, soyun büyük bir önemi vardır. İnsanlarda ise, ırkın toplumsal iyi niteliklere hiçbir etkisi olmadığı için soyun aranması da doğru değildir. Sonuç olarak, ona göre; “Türküm” diyen her insanı Türk kabul etmek gerekir (Gökalp, 2006:46-49).

Ziya Gökalp, Cumhuriyet ülküsünün yerleşmesinde ve Atatürk devrimlerinin gerçekleşmesinde, düşünceleri ve eserleri ile en büyük esin kaynağı olmuştur. “*Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti’nin icra planında kurucusu, Ziya Gökalp ise fikri planda kurucusudur*” gibi söylemler birçok kaynakta yerini almaktadır. Hatta Atatürk de bu durumu; “*Vücudumun babası Ali Rıza Efendi, fikirlerimin babası Ziya Gökalp’tir.*” şeklinde dile getirmiştir. Bu yüzden, Atatürk’ün Ziya Gökalp’in ulusa dair bu görüşlerinden etkilenmemesi olanaksızdır. O halde milletle ırkın bir görüldüğü bu dönemde ırkçılık bütün bütün reddedilmiştir diyebiliriz. Yeni Cumhuriyetin en tepesindeki Atatürk de Gökalp gibi ulus kavramını, genel olarak ırk temelinde değil, kültür temelinde değerlendirmiştir. Ayrıca, Erken Cumhuriyet Döneminin ulus inşa sürecinde ırkçı ayrılıkçı eylem ve söylemlere müsaade etmemiştir. Çünkü Atatürk’ün milliyetçilik anlayışı ırkçılığa karşı, akılcı, çağdaş, medeni, ileriye dönük, demokratik, toparlayıcı, birleştirici, yüceltici, insani ve barışçı (Saray, 2012:158) hedefler içerir.

B. Kemalistler “İrkçi” Olabilir mi?

Erken Cumhuriyet Döneminde yapılan antropolojik ve antropometrik çalışmaların amacına yukarıda uzun uzun yer verdik. Ancak günümüzde bile bu çalışmaların ırkçı-ayrılıkçı unsurlar taşıdığını ifade eden tez, fikir ve söylemler ortaya atılmaktadır. Yapılan bütün bu çalışmaların, dışarıda Batı’nın yanlış Türk algısına karşı, savunmacı bir telaşla mücadele ruhu içerdiğini ve içe dönük ırkçı-ayrılıkçı bir niyet taşınmadığını belirtmiştik. Ama yine bu noktada, bütün bu söylemlere cevaben sorulmuş, dönem üzerine kafa yormuş bilim adamlarımızdan Ayhan Aktar’ın sorusu anlamlı: “Kemalistler “ırkçı” olabilir mi?” Aktar, bu soruya peşinen “...

ırkçılığın devletin resmi ideolojisi haline gelebilmesi ve bunun sistematik bir biçimde hayata geçirilebilmesinin *araçlarının Türkiye’de hiç oluşmadığını belirtmeliyim.*” cevabını veriyor ve ekliyor; *“Tek parti döneminde ırkçılığın ortaya çıkabilmesi için sosyolojik açıdan gerekli ve yeterli şartlar Türkiye’de yoktu”*. Peki, nedir o şartlar? Aktar’a göre, ırkçılığın devlet politikası haline gelebilmesi için önce ırkçılığın, antropolojik ve felsefi geleneğinin oluşması lazımdır. Bu da ona göre, bir tek ırkçı düşünürün ömrüne sığacak bir iş değildir. Yani, önce dünyadaki ve kendi ülkenizdeki ırkları sözde “bilimsel” bir biçimde ölçüp biçerek tasnif edeceksiniz; ondan sonra da kendi ırkınızın üstün meziyetlerini bu işin felsefesini de yaparak ispat edeceksiniz. Bu çok zor ve ciddi bir iştir. Aktar, ne son dönem Osmanlı Türkçülerinin ne de Kemalistlerin böylesine güç bir işi başarak, ırkçı ideolojiyi geliştirecek entelektüel donanımlarının olmadığını savunur (Aktar, 2000:89-90).

Aktar; bu dönemde yapılanın, ırkçılık değil tam tersine Türkleştirme politikaları olduğunu savunur. Türkleştirme politikalarından kasıt, *sokakta konuşulan dilden okullarda öğretilecek tarihe; eğitimden sanayi hayatına; ticaretten devlet personel rejimine; özel hukuktan vatandaşların belli yörelerde iskan edilmelerine kadar toplumsal hayatın her boyutunda, Türk etnik kimliğinin, her düzeyde ve tavizsiz bir biçimde egemenliğini ve ağırlığını koymasıdır.* Türkleştirme politikalarının uygulanabilmesinin ön şartları ise şunlardır: Türk milliyetçiliğinin sistemleştirilmiş bir siyasal ideoloji olarak tarih sahnesine çıkması; bu ideolojinin iktidardaki siyasal seçkinler gurubunun büyük bir çoğunluğu tarafından kabul görmesi ve uluslararası konjonktürün bu politikaların uygulanmasına elverişli olmasıdır. Türkleşemeyenler ise azınlık-yabancı gibi ifadelerle ayrılmıştır. Ancak onlar için yapılan politikalar da ırkçı bir uygulama ve niyet taşımaz (Aktar, 2000:101).

Türkleştirme siyasası, ulusal devletin ulus temeli üzerinde olması gerektiği düşüncesinin sonucudur. Bu nedenle, Türk vatandaşı olan çeşitli etnik gurupların Türklük odağında birleştirilmesi öngörülmüştür. Her ne kadar kimilerince Türkleştirme de ırkçılık olarak tanımlanmaya çalışılsa da bu yaklaşım tümünden gerçek dışıdır. Çünkü ırkçılık, kendilerini belli bir ırktan görenlerin başka ırktan olanları dışlamaları, aşağılamaları, belli haklardan yoksun bırakmaları, kimi durumlarda da soykırıma uğratmalarıdır. Oysa Türkleştirme olayında, bunların hiçbiri söz konusu değildir. Tersine, ülke içinde “biz” ve “onlar” değil, yalnızca “biz” vardır; amaç, birleşme ve bütünleşmedir. En azından kuramsal olarak ırkçı bir gerekçeyle değil, ulu-

sal birlik-bütünlük gerekçesiyledir. Bu nedenle “Türkleştirme” kavramı ile “ırkçılık” kavramı mantıksal açıdan bağdaştırılamaz. Başka bir deyişle, Türkleştirme, ırkçılığın tam karşısıdır (Yetkin, 2013:1413).

C. Antropolojiye Yönelen İlginin ve Kafatası

Ölçümlerinin Anlamı

Erken cumhuriyet döneminde, antropolojiye ilginin artması, tarihin “sihirli-romantik” gücünden faydalanılması, “abartı” sayılabilecek tarih tezlerinin ortaya atılması, ırka dair belirli sınıflandırmaların yapılması ve bunun için devlet birimlerinin seferber edilerek kafatası ölçümlerine yardımcı olması, ırkçılık suçlamalarının odağındaki eylem ve çalışmalardır. Daha önce de belirttiğimiz gibi, “savunmacı bir telaşla” planlanmış ve gerçekleştirilmiş bu girişimlerin amacı; “muasır medeniyetler seviyesine ulaşma” ve yeni devletin itibarını hem içte hem dışta arttırma ve Batı’nın “barbar”, “sarı ırk” gibi yanlış algı ve iddialarını çürütmeye çalışmaktır. Batının silahı “bilim” le Batı’yı vurmak, hatta o silahı onların elinden almaktır.

Antropoloji bu dönemin en önemli bilim dalıdır. Dünyada da modern (beyaz ırk) veya ikinci sınıf (sarı-siyah ırk) insan tasniflerinde özellikle kullanılmıştır. Bu dönemde, Batı’da, Türk’e dair yanlış düşünce ve algılar varken dönem dünyasının uygulamalarından Erken Cumhuriyet seçkinlerinin ve bilim adamlarının etkilenmemesi söz konusu değildir. Nitekim antropoloji ve bulguları hem içte he dışta ideolojik bir yapıya hizmet etmiştir ancak uygulamada özellikle diğer Avrupa devletlerinde olduğu gibi neticeler doğurmamıştır. İnsanlar, antropolojik bulgularla ölçüme tabi tutulsa da bu ölçümler sonucunda Nazi Almanya’sında yapıldığı gibi yabancı halkları ayıklama politikaları uygulanmamıştır. Zorunlu göç, toplama kampları, insanlık dışı deney ve gözlemler, gaz odalarında soykırım veya öjenizm Türkiye tarihinde hiçbir zaman yer etmemiştir. Bu yüzden Türk tarihinin hiçbir döneminde, antropolojik manada bir ırkçılık saptanmamıştır. Türk milliyetçileri de diğer milletleri ezmek ve yalnız Türk ırkının yaşamasına izin vermek tarzında anlaşılabilen bir ırkçılığı hiçbir zaman benimsememişlerdir (Erdem, 2012:211).

Bu dönemde yapılan kafatası ölçümleri de en çok eleştiri alan konular arasındadır. Nitekim genel kanı ve iddia, bu ölçümlerin o dönem halkını tasnif için yapıldığı ve ırkçı unsurlar taşıdığı yönündedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu ölçümlerin amacı, sadece Türk ırkının sarı ırk katego-

risine dahil olmadığı ve medeniyet oluşturan brakisefal beyaz ırktan olduğu iddiasını ispattır. Bu, yüzünü Batı'ya dönmüş, her alanda modernleşme dönüşümü yaşamak isteyen, yeni devletin yeni imaj çalışmasıdır. Tualdeki boyalarda Batı menşelidir. O dönemde ırk tasnifi yapılmak için kullanılan alet ve edevatlar Batı'dan temin edilmiş insanbilimin enstrümanları kullanılarak kafaya yönelen ithamlar, kafayla, kafataslarıyla bertaraf edilmeye çalışılmıştır. Nitekim, o dönemde, dünya üzerinde en kapsamlı sayılabilecek 64 bin kişi üzerinde gerçekleştirilen anket çalışmasının sonucu nettir: "Türkler % 75 Brakisefal. İddia ettiğiniz gibi dolikosefal değil o zaman sarı ırk hiç değil." Bu anketin değerlendirirken ve nihayete erdirilirken Türkiye üzerinde yaşayan bütün etnik kökenli halklar bir kabul edilmiştir. Batı'daki örneklerinde olduğu gibi ayrıştırıcı hiçbir unsur barındırılmamıştır. Sonuçlara göre bir ırk tasnifi veya ırk ıslahı girişiminde bulunulmamıştır. Amaç içte milli bilincin uyanması ve uygarlık kavramının içselleştirilmesi, dışta modern, ari ırklı, brakisefal kafalı, beyaz adam profilinin oluşturulmasıdır.

D. Erken Cumhuriyet Döneminde Öjeni Düşüncesi

20. yüzyılın ilk yarısında Batı'da yaygın olan bir "bilim" alanı olan fizik antropolojinin bir uzantısı olan ve Türkçe'ye "ırk ıslahı" olarak çevrilebilecek "öjenik"ti. Otoriter / totaliter rejimlerde olduğu kadar demokrasilerde de öjenik yaygındı. 19. yüzyılın sonundan itibaren Almanya, Fransa, Britanya, Kanada, Amerika, İskandinav ülkeleriyle Latin Amerika'da ve son olarak devrim ertesi Sovyetler Birliği'nde revaç buldu. Özellikle İskandinav ülkelerinde, Amerika'da ve Nazi Almanya'sında öjenizm bilimsel nüfus politikası olarak sunuldu(Toprak, 2012:59-60). Türkiye'de nüfus siyasetinde kullanılan ve sağlık sisteminde dönüşüm yaşanmasında etkili olan öjeni düşüncesi Batı'da ki uygulamaların tersine olumsuz bir içerik taşımadı.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte, devletin en önemli sorunsallarından biri hiç şüphesiz nüfus politikaları oldu. Bu dönemde siyasal elitler, art arda gelen Balkan, Birinci Dünya ve Kurtuluş savaşları sonunda önemli ölçüde azalan ülke nüfusunun, öngörülen modernleşme projesi çerçevesinde hızla artırılması gerektiğini düşünüyorlardı. *Yeni kurulan Cumhuriyet'in <ilerleme> yolunda her alanda insan gücüne ihtiyacı vardı. Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte 1965'e kadar pro-natalist (doğumu teşvik edici) politikalar nüfus siyasetinin temelini oluşturdu. Meşrutiyet dönemi düşüncesinde de kendini gösteren pro-natalist kaygılar otuzlar-*

da Cumhuriyet elitlerinin *öjenik* kaygılarıyla birleşince nüfusun sadece niceliksel değil aynı zamanda niteliksel olarak da geliştirilmesi gerektiği, sağlıklı ve kalabalık bir nüfusun millî ekonomik kalkınmaya katkı sağlamayacağı, toplumsal düzen ve refaha da zarar vereceği ileri sürüldü (Alemdaroğlu, 2009).

Cumhuriyet rejiminin, *öjeni* meselesine verdiği önem, Atatürk'ün "sağlam ve gürbüz nesil Türkiye'nin mayasıdır" sözlerinde ve Cumhuriyet'in 10. yıldönümünde yaptığı konuşmada, milleti soysuzlaştırıcı tehlikelerden korumayı ve ruhen ve bedenen zinde nüfus yoğunluğu yaratmayı, Cumhuriyet İnkılabının en temel dayanaklarından biri olarak değerlendirmesinde en açık ifadesini bulmuştur. 1930'da çıkarılan Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ve 1938 tarihli Beden Terbiyesi Kanunu Atatürk'ün sözlerine kanıt niteliği taşır. Bu iki kanun, Türkiye'de *öjenizmin* sadece entelektüel bir tartışma olmanın ötesine geçtiğini de göstermektedir. Nüfus siyasetinde, ırkın gelişmesi ve milletin ilerlemesi açısından çocukların da önemi fark edilmiştir. Çıkarılan kanunlardan başka, İstanbul Üniversitesi'nde kurulan 'püerikültür' (çocuk bakımı) kürsüsü, kız okullarında konulan çocuk yetiştirme bilimi dersleri, çocuk bakım evleri, Çocuk Esirgeme Kurumu, Cumhuriyet'in çocuğa (gelecek nesillerin sağlığına) verdiği önemin kanıtlarıdır (Alemdaroğlu, 2009).

Bu dönem de uygulanan nüfus siyaseti, Kemalist elitlerin genel olarak toplumu yapılacak sosyal reformların nesnesi olarak gören pozitivist anlayışının ve hayatı milletler/ırklar arası *mücadele* olarak gören sosyal Darwinist ideolojinin tipik bir yansımasıdır. Gelecek nesillerin ırkın sağlığı ve genel olarak da millî ilerlemenin sağlanabilmesi için insan bedenine ve hayatına hükmedilmesi gerektiğine inanan bu anlayış, genellikle tıp doktorlarından oluşan elit bir kadro tarafından sıkça dile getirilmiştir. Bireysel bir hak ve pratik olan üreme, her alanda olduğu gibi devletin ortak yarar tanımını çerçevesinde kontrolüne tâbi görülmüştür. Bedene ait fiziksel ve fizyolojik denetimin yanı sıra, evlenme ve üreme gibi konularda modern tıp söyleminin dokunulmazlığından güç alan *öjenistler*, hangi insanların evlenebileceği, hangi günlerde çocuk yapmanın daha doğru olacağı, çok çocuk yapması ve hiç çocuk yapmaması gereken çiftleri, 'normal' bir kadının sahip olması gereken bedensel ve toplumsal özellikleri tanımlamışlardır. Devletin ve elitlerin *öjeni söylemine*, *Halkevlerinde verilen konferanslar*, *düzenlenen gürbüz çocuk yarışmaları* ve popüler neşriyat aracılığıyla halk da dâhil edilmiştir (Alemdaroğlu, 2009).

Öjenistlerin en genel düzeyde öne sürdükleri amaç, milli ilerleme yolunda çalışacak sağlıklı ve güçlü bir Türk milletinin yaratılmasıdır. Bu anlamda sağlıklı ve disiplinli milli bedenlerin yaratılması, aile düzeni ve dolayısıyla da toplumsal düzen ve disiplinin sağlanmasını sadece milli ‘ilerlemenin’ gerekli koşulu değil aynı zamanda var olan iktidarın, yeniden üretiminin koşuludur. *Öjeni söylemi, beden, aile, devlet arasındaki ilişkiyi, milli ilerleme ve toplumsal düzen temelinde bu şekilde tanımlarken, hiç kuşkusuz otuzlu yıllarda detaylı bir ulusal kimlik üretiminin parçası olmuştur* (Alemdaroğlu, 2009). Ancak hemen ifade edilmelidir ki, sağlık alanındaki bu politikalar Batı’da olduğu gibi olumsuz içerik ve sonuçlar taşımaz. Nüfusun arileştirilmesi için Almanya’da olduğu gibi insanlık dışı uygulamalara Türkiye öjeni siyasasında rastlanmaz. Amaç sadece sağlıklı nesiller yetiştirmektir. Türkiye’de yaygın olan frengi için istenen evlilik muayenesi dışında, kısırlaştırma, seçilmiş kişiler arasında cinsel birliktelik, yabancılarla evlilikten sakındırılma, göç politikaları gibi “ırkı saflaştırma ‘ya yönelik girişimler olmamıştır. Bu dönemde, cumhuriyet için nüfus politikası önemliydi. Çünkü Anadolu on yılı bulan savaşlar sonucu beş milyona yakın beşeri sermayesini yitirmişti. Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında nüfus yoğunluğu bakımından Anadolu çöl görünümündeydi. Bu yüzden, Cumhuriyet’in en başarılı politikalarından biri sağlık politikası olmuştur. Halk sağlığına önem verilmiş ve salgın hastalıkların önü büyük ölçüde kesilmiştir. Anadolu’da bebek ve çocuk ölümlerinin oranı görece düşürülmüş ve yaşam umudu yükselmiştir. Türkiye 1940-1980 arasındaki gerçekleştirdiği demografik devrimini ya da dönüşümünü büyük ölçüde Cumhuriyet’in ilk evresindeki bu sağlık politikalarına borçludur (Toprak, 2012:60).

Kısaca hem Türkiye tarihinde hem de Erken Cumhuriyet Döneminde ırkçılık uygulama ve fikir alanında kendine kitleleri arkasından sürükleyen gücü bulamamıştır. Mardin’in ifade ettiği gibi ırkçılık, Türkiye’nin diğer sosyal sorunlarında olduğu gibi “iyi”-“kötü” kutuplaşması içinde değerlendirilmiştir. Buradan yola çıkarak ırkçılık “kötü”dür. Çünkü Türkiye’yi dış münasebetleri bakımından çok nazik ve tehlikeli durumlara sürükleyebilir. İrkçılık siyasi bakımdan zararlıdır çünkü çoğu zaman faşizmden ayrı yaşamaz. Yine bu algıda ırkçılık fenadır çünkü beraberinde azınlıkların baskı altında tutulmasını emredici bir tutum getirmektedir. Bu nedenlerle, Türkiye tarihinde başından beri ırkçılık zararlı bir ideoloji olarak daima kabul edilmiştir (Mardin, 2013:347).

Sonuç

Erken cumhuriyet döneminin en önemli sorunsallarından biri şüphesiz, yeni devleti “Türk kimliği” ekseninde ulusal bağlarla kurgulamak ve bu disiplini bilimsel dayanaklar bularak sağlamlaştırmaktı. Osmanlı’nın son döneminde devleti çöküşten kurtarma adına ortaya atılmış en önemli fikir akımlarından biri olan “Türkçülük” yeni cumhuriyetin de resmi ideolojisi olmuştu. Erken Cumhuriyet Döneminin aydınları ve fikir adamları tarafından -ırk kavramının milletle özdeşleştiği herhangi bir ırkçı görünüm arz etmeyen- bu sistem bilimsel veriler ışığında tekrar inşa edilmeye çalışılıyordu. Bunda şüphesiz ulus inşa mitlerinin ve romantik tarih anlayışının etkileri büyüktü. Yeni cumhuriyetin insanların milli bilinçle bir arada tutulması adına bu çalışmalar büyük önem arz ediyordu.

Türk milliyetçiliğinin ırki boyutuna verilen önemde en büyük rolü ise dönem dünyasında ve Avrupa’ında ırka dayalı doktrinlerin yükselişe geçmesi oynuyordu. İnsanların çeşitli biyolojik ve sosyolojik değerler taşıyan ırklarla sınıflandırmaları bazılarının üstün bazılarının ise aşağı görülmesi özellikle Avrupa’yı kasıp kavuran ırkçı düşünce ve eylemleri alevlendirmişti. Bu sınıflandırmada öne çıkan en önemli netice ise üstün ırk kategorisine konulan ‘beyaz ırk’ toplumlarına aşağı ve geri kalmış ırk olarak nitelendirilen sarı ve siyah ırkların toplumlarının tabi olması veya boyun eğmesi düşüncelerinin ortaya (atılmasıydı) çıkmasıydı. Özellikle Avrupa’da yükselen bu düşünceler arasında Türklerin ‘sarı ırk’ kategorisine konulması ise dönem Türkiye’sinde büyük yankı uyandırdı. Başta Atatürk olmak üzere Erken Cumhuriyet Dönemi’nin aydınları, devlet ve bilim adamları bunu kabul edilemez gördü. Muasır medeniyetler seviyesine çıkma tahayyülü olan bu zümre, bu iddiaların aksini ispat için bir dizi bilimsel çalışma başlattı.

Pozitivist düşüncelerin etkisiyle zaten bilimin üstünlüğü yeni devletin ön kabulleri arasındaydı. Kutsal inanışların terk edildiği evrimci bakış açılarının baş tacı edildiği bu evrede, antropoloji bilimi ve alt dalları ise bu kabulde başat rolü oynadı. Türklerin iddia edilen aksine sarı ırka değil, beyaz ırka ait olduğu, hatta birçok medeniyetinde menşesinde bulunduğu, uygarlık oluşturan mütekamil bir ırk bir olduğu iddiaları bilimsel dayanaklar bulunarak çoğaltıldı. Bütün bu fikirler özellikle Türk Tarih Tezi gibi önemli bir çalışma ekseninde yayıldı fikir dünyasında önemli ölçüde destekçi bularak sağlamlaştırıldı. Antropoloji bilimi, onun alt dalları ile yapılan tektik ve deneyler dönem Türkiye’siyle sınırlı kalmayıp dünyada

da büyük yankı uyandırdı ve Türkiye hakkındaki önyargıların kırılmasına öncülük etti.

Büyük bir savunma hareketi olarak adlandırılabilir bu süreçte, Türkiye’de Erken Cumhuriyet döneminde, bilimin kabulleri, tüm dünyada olduğu gibi şiar edildi. Amaç Batı’nın kullandığı bu silahla Batıya cevap vermek, hatta o silahı onların ellerinden almaktır. Ayrıca, Sosyal Darwizm bir devlet bekası sorunu olarak sürecin başından beri zihinlerde ve uygulamalarda var oldu. Romantik çizgilerle donatılmış tarih kongreleri de, hem dışta batıya karşı savunmacı ve güçlü tavır sergileme, hem de içte milli bilinç oluşturma ve savaştan yorgun çıkan halkı cesaretlendirme adına son derece etkili bir şekilde kullanıldı.

Ülkemizde, Erken Cumhuriyet Döneminde yapılan bilimsel çalışmaların günümüzde bile farklı ideoloji ve siyasi kimliğe sahip çevreler tarafından içe dönük bir ırk tasnifi yapıldı şeklinde yorumlanması ırk ve ırkçılığa dair gündemi sürekli canlı tutmaktadır. Ayrıca zaman zaman iç siyasette de kullanılan bu söylemler, dönem siyasetçi ve politikalarını ırkçı çizgiler taşıma suçlamalarına maruz bırakmaktadır. Ancak başta dönem dünyasında ulus kavramının anlamı ve kabulü bu iddiaların haksız olduğunu göstermektedir. Ziya Gökalp ekolünün, ulus tanımıyla özdeşleşen yeni Cumhuriyetin ulus tanımı, her bireyi dil, tarih, kültür ve ortak ülkü etrafında şekillenen vatandaşlık paydasında birleştirir. Ulus, ırka, soya, coğrafyaya, kavime dayandırılmaz. Bundan başka, Türkleştirme hareketi ise ırkçılıkla anılan diğer bir suçlamadır. Ancak, ikisi de içerik olarak bir araya gelemeyecek kadar farklıdır. Türkleştirme, ulus temelli, ulusal devleti savunur. Türk vatandaşı olan çeşitli etnik grupları Türklük odağında birleştirmeyi öngörür. Yapılan, ırkçılıkta olduğu gibi ayıklama, ayrıştırma değil birleştirme, bir araya getirmedir. Ulusal birlik ve bütünlük her zaman esastır.

Sonuç olarak denilebilir ki; Erken Cumhuriyet Döneminde yapılan bütün bu ırka dair antropolojik ve tarihsel çalışmaların özellikle ölçme-biçme unsuru üzerinden ırkçı-ayrılıkçı unsurlar taşıdığı iddiaları da, dönemin dünya şartları ve ideolojileri temel alınarak değerlendirildiğinde boşa çıkacaktır. Zira yapılan hiçbir bilimsel çalışma ve uygulama Batı’da ki insanlık dışı ırkçı ayrımlarda olduğu gibi Türkiye’ye yansımamıştır. Zaten, ulusun ırkla bir görüldüğü, diğer bütün etnik kökenlerin vatandaşlık potasında eritildiği, bütünleştirici ve birleştirici devlet algısına bu uygulamalar tezatlık oluşturur ve hiçbir zaman aykırı sesler çıksa da taraftan

bulamamıştır. Antropoloji bilimini, dışa dönük bir savunma hareketinin yardımcısı olarak kullananların, ırkçılıkla anılmasının da etiğinin ayrıca sorgulanması gerekmektedir. Uygulamada görmediğimiz bir gerçekliği, bir devlet politikası gibi sunmak döneme yapılan en büyük haksızlıktır. Zira bu dönemin seçkinleri, ölçme biçme işini, ırkçı bir tasnifine indirgememiştir. Ayrıca tartışma konusu olan bir diğer konu olan **öjenizmin** Cumhuriyet rejimindeki karşılığı sağlıklı, sağlam ve gülbüz nesildir. Nüfus siyasetinin bir parçası olarak değerlendirilmiş ve milli ilerleme için sağlıklı ve güçlü bir Türk milleti oluşturmayı hedeflemiştir. Kısaca, ırkçılığın öne sürdüğü ayrılıkçı fikir ve eylemler düşünüldüğünde, iki büyük savaşta milli sermayesini büyük ölçüde kaybeden bu yeni devletin, bunu uygulamaya ne imkânı, ne zamanı, ne sistemli oluşumu, ne de şuuru olduğu da en nihayetinde bilinmelidir. Zaten, Türkiye tarihinde iyi-kötü algısında hep kötü görülmüş ırkçılığın, Erken Cumhuriyet Dönemi yönetici ve bilim adamlarının uygulamalarında görülmesi ve zihinlerinde beslenmesi de mümkün gözükmemektedir.

Kaynakça

- Aktar, Ayhan. *Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları*. İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.
- Alemdaroğlu, Ayça. *Öjeni Düşüncesi*. T. Bora ve M. Gültekin.(Editörler). *Modern Türkiye’de siyasi düşünce: Milliyetçilik*. ss.414-421. İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.
- Arslan, Emre. *Türkiye’de Irkçılık*. T. Bora ve M. Gültekin.(Editörler). *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik*. ss.409-426. İletişim Yayınları, İstanbul, 2009
- Aydın, Suavi. *Cumhuriyetin İdeolojik Şekillenmesinde Antropolojinin Rolü*. *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Kemalizm*. ss.244-69. İletişim Yayınları, İstanbul 2011.
- Çağaptay, Soner. *Otuzlarda Türk Milliyetçiliğinde Irk, Dil ve Etnisite*. T. Bora.(Editör). *Modern Türkiye’de siyasi düşünce Milliyetçilik*. ss.245-261. İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.
- Durgun, Şenol. *Ulus İnşası ve Milliyetçilik*. Binyıl Yayınevi, Ankara, 2014.
- Erdem, Galip. *Suçlamalar-2 Irkçılık*. Ötüken Yayınları, İstanbul, 2012.
- Ersanlı, Büşra. Bir aidiyet fermanı “Türk tarih tezi” . T. Bora ve M. Gültekin.(Editörler). *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Milliyetçilik*. ss.

800-810. İletişim Yayınları, İstanbul, 2009

Galip. Reşit. *Türk Irk ve Medeniyet Tarihine Umumi Bir Bakış. Birinci Türk Tarih Kongresi-Konferanslar Müzakere Zabıtları*. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1932

Gökalp, Ziya. *Türkçülüğün Esasları*. Elips Kitap, İstanbul, 2006.

Göral, Özgür Sevgi. Afet İnan. A. İnel. (Editör). *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Kemalizm*. ss.220-227. İletişim Yayınları, İstanbul, 2011.

Gültekin, T. ve Koca, Başak. *Cumhuriyet Döneminden Günümüze Ülkemizde Gerçekleştirilen Irk Çalışmaları*, *Antropoloji*. 14. 31-42. 2002.

Heywood, Andrew. *Siyasi İdeolojiler*, (Çev.: A. K. Bayram, vd.) Adres Yayınevi, Ankara, 2007.

İnan, Afet. *Tarihten Evvel ve Tarih Fecrinde*. Birinci Türk Tarih Kongresi-Konferanslar Müzakere Zabıtları. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1932

İnan, Arı . *Prof. Dr. Afet İnan*. Remzi Kitapevi, İstanbul, 2005

Kansu, Şevket Aziz. *Türk Antropoloji Enstitüsünün Tarihçesi*. Maarif Matbaası, İstanbul, 1940.

Maksudyan, Nazan. *Türkçülüğü Ölçmek: Bilim Kurgusal Antropoloji ve Türk Milliyetçiliğinin Irkçı Çehresi 1925-1939*. Metis Yayınları, İstanbul, 2005.

Mardin, Şerif. *Türkiye’de Irkçılık*. M. Türköne ve T. Önder.(Derleyenler) *Türk Modernleşmesi-Makaleler* 4. 347-354. İletişim Yayınları, İstanbul, 2013

Oral, Mustafa. *Türkiye’de Romantik Tarihçilik (1910-1940)*. Asil Yayın Basım Dağıtım Ltd. Şti. Ankara, 2006.

Ortaylı, İlber. *Gelenekten Geleceğe*. Timaş Yayınları, İstanbul, 2010

Özbek, Metin. *Cumhuriyetle Başlayan Antropoloji. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Cumhuriyetin 75. Yılı Özel Sayısı*. ss.105-107. 1998

Özbudun, Sibel ve Uysal, Gülfem. “50 Soruda Antropoloji”. Kayhan matbaacılık, İstanbul, 2012

Pittard, Eugene. *Türk Irkı Hakkında* (Çev. Ş. A. Kansu). Ülkü Halkevleri Dergisi, VI (45). 1936.

- Saray, Mehmet. *Atatürk'ün Türklük ve Milliyetçilik Anlayışı*. Üç S Basım Dağıtım, Ankara, 2012.
- Toprak, Zafer. *Darwin'den Dersim'e Cumhuriyet ve Antropoloji*. Doğan Yayınları, İstanbul, 2012.
- Ünder, Hasan. *Türkiye'de Sosyal Darwinizm Düşüncesi*. T. Bora ve M. Gültekin.(Editörler). *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Milliyetçilik* ss.427-437. İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.
- Yetkin, Çetin. *Siyasal Düşünceler Tarihi-IV- XX. Yüzyıl Başlarından II. Dünya Savaşının Bitimine Kadar Batı'da Sömürülen Ülkelerde ve Türkiye'de Irkçılık ve Ulusçuluk*. Güner Yayınları, İstanbul, 2013.
- Yörük, Zafer . *Türk Kimliği*. İ. Cüre, S. Eralp, D. Küçükaydın ve G. Çağlar (Editörler) *Irkçılık ve Milliyetçilik- Sosyalizmin Sorunları Dizisi: 2*. Belge Uluslararası Yayıncılık, İstanbul, 1995.